

GEOGRAFIA LITERÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

CURS 2005-2006

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	3-4
2. TREBALL DUT A TERME	4-5
3. RESULTATS OBTINGUTS	7-30
4. ESTUDIS I/O RECURSOS REALITZATS	30
5. CONCLUSIONS	31
6. RELACIÓDELS MATERIALS CONTINGUTS EN ELS ANNEXOS	32
7. BIBLIOGRAFIA	32
8. ANNEXOS	
I Fitxa resum del projecte	35
II Models de les diferents propostes	36-69
III Valoració del període de llicència	70
IV Informe final del supervisor	71

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Antecedents del tema objecte del treball

El tema de la Geografia literària m'interessa de fa uns vint-i-cinc anys. Va sorgir de la descoberta que vaig fer dels llocs verdaguerians de la Plana de Vic, marcats amb esteles de pedra i textos del poeta arran de la commemoració, el 1977, del centenari de la primera edició de *L'Atlàntida*. Tot plegat potser no hauria anat més enllà si no hagués estat per dos fets col·laterals. El primer, la meua dedicació a l'ensenyament de la llengua i literatura al segon ensenyament; i el segon, la constatació sorprenent de com era recordat Shakespeare a Strafrod-von Avon en una visita que hi vaig fer el 1980.

D'aleshores ençà, vaig aplicar el meu interès per les rutes i els llocs literaris del país als meus cursos de secundària i, després, a la universitat i em vaig dedicar a anar-ne dissenyant de nous sense cap mena de programació al llarg dels anys.

Primer fou la del Comte Arnau (1981 i 1982), després com ja queda dit, vingué Verdaguer (1983 i 1986), Pla (1984 i 1988), el Montseny i les Guillerries (1990), Les Illes Balears (1994), El País Valencià (2001) i Porcel (2004).

Com a complement o per interessos personals, en paral·lel vaig anar treballant "geogràficament" obres de Narcís Oller, Prudenci Bertrana, Víctor Català, Santiago Rusiñol, Joan Maragall, J. V. Foix, Mercè Rodoreda i Jaume Cabré.

1.2 Explicació del tema

Va ser en el transcurs del 2004, arran de l'experiència amb l'obra de Porcel amb alumnes de 4r d'ESO, que vaig decidir que havia arribat el moment de realitzar una feina sistemàtica i el màxim exhaustiva per a cartografiar literàriament i geogràfica el país. Aleshores, doncs, em vaig decidir a demanar la llicència d'estudis de la qual he disposat per tal de dur a terme la feina amb la dedicació exclusiva que exigia.

Vaig a diagramar per comarques els llocs literaris en els quals hi incardinaria textos i els fotografiaria per a poder-los identificar a l'hora de motivar els alumnes o altres usuaris dels materials a realitzar la descoberta dels diferents indrets. Al mateix temps vaig dissenyar rutes literàries a la manera de com ja les havia realitzades amb Verdaguer, Maragall, Pla... però, ara, mirant d'abraçar el màxim d'autors i de territori (Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera, Joaquim Ruyra, Guerau de Liost, Joan Puig i Ferrer, Màrius Torres, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Salvador Espriu, Marià Manent, Miquel Martí i Pol...).

Per altra banda, per comarques, vaig anar llistant possibles llocs literaris de les vuitanta-vuit comarques que conformen els Països Catalans, complementant-los literàriament i visitant-los.

1.3 Objectius que es pretenen assolir

Amb el projecte de la *Geografia literària dels Països Catalans* volia aconseguir diverses coses. Primer de tot, fer extensible entre els companys de

docència l'alt sentir pedagògic que per a mi tenien les diferents experiències que he anat duent a terme al llarg dels anys; en segon lloc, posar el nostre país i la nostra cultura a nivell d'altres nacions europees que compten amb treballs semblants per a cohesionar i enaltir l'imaginari col·lectiu a partir de l'expressió literària; en tercer lloc, facilitar als ensenyants del país el màxim de materials aplicables a qualsevol indret on facin classes i, per altra banda, oferir propostes que fossin adaptables als diferents nivells de l'ensenyament (primària, secundària, batxillerat i universitat)

1.4 Hipòtesi inicial del treball. Marc teòric, etc.

En el moment de planificar la feina, vaig tenir en compte diferents models ja aplicats en d'altres literatures europees, especialment l'anglesa, la francesa i l'espanyola. Les obres consultades tot i proposar metodologies i finalitats diferents, m'han servit en alguns aspectes per a configurar la meua proposta i, alhora de dissenyar un projecte prou original i independent. Les obres referides són:

EAGLE, Dorothy i CARNELL, Hilary. *The Oxford Literary Guide to the British Isles*. Oxford: Oxford University Press, 1988.

CABA, Rubén. *Rutas literarias de España*. Madrid: Aguilar de Ediciones, 1990.

CLEBERT, Jean-Paul, *Les hautes lieux de la littérature en France*, París: Bordas, 1990.

2. TREBALL DUT A TERME

Al llarg d'aquests dotze mesos he dut a terme moltes sessions de consulta a les biblioteques i arxius; he dedicat moltes hores a la lectura i relectura d'obres i he programat sortides de treball de camp arreu del territori de diferent durada. A continuació transcriu el calendari d'actuacions referides a aquesta última dedicació.

RELACIÓ DE LES SORTIDES DE TREBALL

Octubre de 2004

5: Vilanova i la Geltrú

6: Reus

17: Santa Coloma de Farners

23: Baix Camp: L'Aleixar i Pradell

27: Viladrau

Novembre de 2004

16: Viladrau i Montseny

19: Escornalbou

23 a 28: Menorca

Desembre de 2004

1-7: Mallorca
19: Figueres i Alt Empordà

Gener de 2005

19: Alt Empordà

Febrer de 2005

13: Tossa de Mar
28: Manresa i Bages

Març de 2005

16: Alt Empordà i massís del Montgrí
17: Maresme i Olzinelles
18: Vilafranca del Penedès
22-24: Segrià, Garrigues, Urgell i Pla d'Urgell

Abril de 2005

9: Sitges
25: Ripollès

Maig de 2005

2: Igualada i Calaf
9: Olot i Garrotxa
14: Sant Hilari Sacalm i La Selva
18: Girona i Pla de l'Estany
23: Conca de Barberà, Priorat i Baix Penedès
28: Poblet i Santes Creus
31: Segarra i Solsonès

Juny de 2005

10-14: Mallorca
21: Baix Llobregat

Juliol de 2005

3: Martorell
6-8: Pallars Jussà i Tremp
29: Montseny

Agost de 2005

24: Berguedà

Setembre de 2005

14: Alt i Baix Camp i Valls

3. RESULTATS OBTINGUTS

En aquests moments he completat el treball de camp en un total del 70 % de les comarques catalanes i les illes de Menorca i Mallorca. Em queden per ultimar les de la Pallars Sobirà, Alt Urgell, Alta Ribagorça, Valh d'Aran, Terra Alta, Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Tarragonès i Montsià.

A més, és clar, de totes la majoria de comarques del País Valencià, de la Catalunya Nord, l'illa d'Eivissa, Andorra, l'Alguer i la Franja de Ponent.

Pel que fa a la ciutat de Barcelona, que exigeix un tractament autònom, ja he realitzat la feina en un 20 % del total.

Pel que es refereix a les rutes literàries d'autors, he completat i revisat les següents:

Joan Alcover
Xavier Amorós
Prudenci Bertrana
Miquel Costa i Llobera
Pau Faner
Gabriel Ferrater
David Jou
Guerau de Liost
Joan Llacuna
Ramon Llull
Marià Manent
Joan Maragall
Miquel Martí i Pol
Josep Pla
Baltasar Porcel
Joan Puig i Ferrater
Mercè Rodoreda
Bartomeu Rosselló-Pòrcel
Joaquim Ruyra
Maria Antònia Salvà
Màrius Torres
Jacint Verdaguer
Llorenç Villalonga

Tinc dissenyats i en bona part enlestits 12 Universos literaris, és a dir, rutes literàries monogràfiques i concèntriques a partir d'un títol:

Pilar Prim, de Narcís Oller
Solitud, de Víctor Català
Josafat, de Prudenci Bertrana
Els sots feréstecs, de Raimon Casellas
L'auca del senyor Esteve, de Santiago Rusiñol
Vida privada, de Josep Maria de Sagarra
Laura a la ciutat dels sants, de Miquel Llor
La plaça del Diamant, de Mercè Rodoreda
Matèria de Bretanya, de Carmelina Sánchez Cutillas
Purgatori, de Joan-Francesc Mira
Senyoria, de Jaume Cabré
Camí de sirga, de Jesús Moncada

LLISTAT LLOCS LITERARIS ELABORATS

Per ordre alfabètic d'autors

Albertí, Vicenç	Maó (Menorca)
Albranca, Francesc d'	Es Migjorn Gran (Menorca)
Anònim (El comte Mal)	Calvià (Serra de Tramuntana)
Anònim (Salt de la bella...)	Selva (Serra de Tramuntana)
Aladern, Josep (Cosme Vidal)	Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)
Alavedra, Joan	Tossa de Mar (La Selva)
Albert, Esteve	Bellcaire d'Empordà (Baix Empordà)
Albert i Paradís, Caterina	L'Escala (Alt Empordà)
Alcover, Antoni Maria	Manacor (Llevant)
Alcover, Joan	Calvià (Serra de Tramuntana)
	Deià (Serra de Tramuntana)
	Sóller (Serra de Tramuntana)
Amat i Cortada, Rafel (Baró de Maldà)	Badalona (Barcelonès)
	Caldes d'Estrac (Maresme)
	Calella (Maresme)
	Cervera (Segarra)
	Igualada (Anoia)
	Esplugues (Baix Llobregat)
	Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Amat-Piniella, Joaquim	Manresa (Bages)
Amorós, Xavier	Cantonigròs (Osona)
	Pradell de la Teixeta (Priorat)
	Vilamacolum (Alt Empordà)
Anglada, Maria Àngels	Queralbs (Ripollès)
Arderiu, Clementina	Girona (Gironès)
Arús, Joan	Girona (Gironès)
Badia, Joan	Berga. Queralt (Berguedà)
Ballarín, Josep Maria	Sitges (Garraf)
Barat, Joan	Menàrguens (Noguera)
Barceló, Joan	Arinsal (Andorra)
Bartra, Agustí	Tornabous (Urgell)
	Ciutadella (Menorca)
Benejam, Joan	Ventalló (Alt Empordà)
Benet i Jornet, Josep Maria	Besalú (Garrotxa)
Berga i Boix, Josep	Beuda (Garrotxa)
	Castellfollit de la Roca
Berguedà, Guillem de	Berga (Berguedà)
Bertrana, Prudenci	Girona (Gironès)
	Riudarenes (La Selva)
	Sant Pere Pescador (Alt Empordà)
Bertrana, Aurora	Berga (Berguedà)
	Girona (Gironès)
	Riudarenes (La Selva)
	Vilada (Berguedà)
Bladé Desumvila, Artur	Martorell (Baix Llobregat)
Bofarull, Antoni de	Balaguer (Noguera)
	Menàrguens (Noguera)
Boloix, Jaume	Igualada (Anoia)
Bonet, Blai	Santanyí (Migjorn)

Bonet, Maria del Mar
Bosch de la Trinxeria, Josep

Brossa, Joan
Busquest, Rafael
Caimari, Miquel Eugeni
Calders, Pere

Capdevila, Josep Maria
Carrion, Ambrosi
Català, Víctor
Carner, Josep

Carner-Ribalta, Josep
Carreras, Maria Concepció
Castellà, Teresa
Castellet, Josep Maria
Català, Víctor
Catasús, Trinitat
Coll, Pep
Collell, Jaume
Colom, Guillem

Comadira, Narcís
Conangla i Fontanilles, Josep
Cònsul, Isidor

Costa i Llobera, Miquel

Cuèllar, Alexandre
Dalí, Salvador

Deig, Antoni

Desclot, Bernat
Desclot, Miquel

Dolç i Dolç, Miquel
Duarte, Carles
Duran i Tortajada, Eduard
Esclasans, Agustí
Espinàs, Josep Maria

Bunyola (Serra de Tramuntana)
Figueres (Alt Empordà)
Jonquera, La (Alt Empordà)
Masarac (Alt Empordà)
Tornabous (Urgell)
Selva (Serra de Tramuntana)
Ciutadella (Menorca)
Llançà (Alt Empordà)
Sant Hilari Sacalm (La Selva)
Santa Pau (Garrotxa)
Gombrèn (Ripollès)
L'Escala (Alt Empordà)
Algaida, Castellitx (Es Pla)
Girona (Gironès)
Monistrol de Montserrat (Bages)
Sitges (Garraf)
Siurana (Priorat)
Sóller (Serra de Tramuntana)
Tarragona (Tarragonès)
El Vendrell (Baix Penedès)
Vimodí. Poblet (Conca de Barberà)
Olot (Garrotxa)
Igualada (Anoia)
Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental)
Girona (Gironès)
Sitges (Garraf)
Pessonada (Pallars Jussà)
L'Armentera, Escornalbou (Baix Camp)
Escorca (Serra de Tramuntana)
Sóller (Serra de Tramuntana)
Girona (Gironès)
Montblanc (Conca de Barberà)
Cervera (Segarra)
Espès (Alta Ribagorça)
Sirés (Alta Ribagorça)
Artà (Llevant)
Bunyola (Serra de Tramuntana)
Escorca (serra de Tramuntana)
Manacor (Llevant)
Pollença (Serra de Tramuntana)
Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Olot (Garrotxa)
Cadaqués (Alt Empordà)
Figueres (Alt Empordà)
Ciutadella (Menorca)
Es Mercadal. Toro (Menorca)
Calvià (Serra de Tramuntana)
Maó (Menorca)
Riner (Solsonès)
Calvià (Serra de Tramuntana)
Santa Pau (Garrotxa)
Vimodí. Poblet (Conca de Barberà)
Vimodí. Poblet (Conca de Barberà)
Cervera (Segarra)
Siurana (Priorat)

	Falset (Priorat)
	Gerri de la Sal. Collegats (Pallars Sobirà)
	Morera del Montsant (Priorat)
	Pobla de Segur, La (Pallars Jussà)
	Rialb (Pallars Sobirà)
	Rodés (Pallars Sobirà)
	Sort (Pallars Sobirà)
Espru, Salvador	Arenys de Mar (Maresme)
	Girona (Gironès)
	Santa Coloma de Farners (La Selva)
Espunyes, Josep	Peramola (Alt Urgell)
Fabregat, Rosa	Cervera (Segarra)
	Lleida (Segrià)
	Llorenç del Penedès (Baix Penedès)
	Morera del Montsant (Priorat)
	Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Fages de Climent, Carles	Figueres (Alt Empordà)
	Girona (Gironès)
	Lladó (Alt Empordà)
	Llers (Alt Empordà)
	Ordis (Alt Empordà)
Faig, Dídac	Girona (Gironès)
Faner, Pau	Alaior (Menorca)
	Ciutadella (Menorca)
	Maó (Menorca)
Febrer i Cardona, Antoni	Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Ferrà, Miquel	Cervera (Segarra)
Foix, J.V.	Lladurs (Solsonès)
	Port de la Selva (Alt Empordà)
	Queralbs (Ripollès)
	Sitges (Garraf)
	Solsona (Solsonès)
	Torà de Riubregós (Segarra)
Fornet, Climent	Berga (Berguedà)
	Castellar de N'Hug (Berguedà)
	Castellar del Riu. Campllong (Berguedà)
	Igualada (Anoia)
	Berga. Santuari de Queralt (Berguedà)
Forteza, Tomàs	Sóller (Serra de Tramuntana)
Garcés, Tomàs	Girona (Gironès)
	La Selva de Mar (Alt Empordà)
Garcia, Francesc Vicenç	Cervera (Segarra)
	Vallfogona de Riucorb (Conca de Barberà)
Garganta, Josep Maria	Olot (Garrotxa)
Gassol, Bonaventura	Tarragona (Tarragonès)
Gay, Simone	Girona (Gironès)
Geis, Camil	Girona (Gironès)
	Sant Ferriol. Collell (Garrotxa)
Ginard, Rafael	Artà (Llevant)
	Sant Joan (Es Pla)
	Alaior (Menorca)
Guàrdia, Josep Maria	Camprodon (Ripollès)
Guasch, Joan Maria	Balaguer (Noguera)
Guimerà, Àngel	Lleida (Segrià)
	Queralbs (Ripollès)

Hernàndez Sanz, Francesc
Iglésies, Josep
Janer i Manila, Gabriel

Jardí, Enric

Jou, David

Llach, Lluís

Llacuna, Joan
Llompart, Josep Maria
Lloveres, Xavier
Joan Lluís
Lluís Salvador, Arxiduc

Llull, Ramon

López-Picó, Josep Maria

Maluquer, Concepció G.
Maragall, Joan

Marcader, Joan

Marçal, Maria Mercè
Margarit, Joan

Martí, Marc
Martí i Camps, Francesc
Martí i Pol, Miquel

Maseras, Alfons
Masó, Rafael
Massanell, Antoni
Matheu, Francesc
Matheu, Roser
Mestres, Apel·les

Ripoll (Ripollès)
Sort (Pallars Sobirà)
Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)
Maó (Menorca)
Morera del Montsant (Priorat)
Selva (Serra de Tramuntana)
Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Vilanova i la Geltrú (Garraf)
Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)
Sitges (Garraf)
Porrera (Priorat)
Verges (Baix Empordà)
Igualada (Anoia)
Santanyí (Migjorn)
Sitges (Garraf)
Rialb (Pallars Sobirà)
Escorca (serra de Tramuntana)
Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Palma (Es Raiguer)
Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Berga. Queralt (Berguedà)
Girona (Gironès)
Salàs de Pallars (Pallars Jussà)
Caldes d'Estrac (Maresme)
Camprodon (Ripollès)
Músser. Senillers (Cerdanya)
Olot (Garrotxa)
Puigcerdà (Cerdanya)
Queralbs (Ripollès)
Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)
Santa Pau (Garrotxa)
Tossa de Mar (La Selva)
Mallol, El (Garrotxa)
Olot (Garrotxa)
Ivars d'Urgell (Pla d'Urgell)
Blancaflort (Conca de Barberà)
Girona (Gironès)
Sanaüja (Segarra)
Sant Just Desvern (Barcelonès)
Sitges (Garraf)
Solivella (Conca de Barberà)
Ciutadella (Menorca)
Ciutadella (Menorca)
Arinsal (Andorra)
Girona (Gironès)
Maó (Menorca)
Ivars d'Urgell (Pla d'Urgell)
Cervera (Segarra)
Girona (Gironès)
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
L'Armentera, Escornalbou (Baix Camp)
L'Armentera, Escornalbou (Baix Camp)
Calaf (Anoia)

Milà i Fontanals, Manuel

Moix, Terenci

Moll, Francesc de Borja
Moret, Xavier
Morera i Galícia, Samuel
Moyà i Gelabert, Llorenç
Muntaner, Ramon
Muntanyola, Ramon
Mus, Antoni
Navarro, Antoni

Oliver, Miquel dels Sants

Oliver, Joan
Oller, Narcís
Ors, Eugeni d'

Palau i Fabre, Josep

Palol, Miquel de
Pàmias, Jordi

Pàmies, Teresa
Panyella, Vinyet

Pedrolo, Manuel de
Peix i Armengou, Climent
Perejaume

Perucho, Joan

Picó i Campamar, Ramon
Pla, Josep

Rodés (Pallars Sobirà)
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Sitges (Garraf)
Ventalló (Alt Empordà)
Ciutadella (Menorca)
Tremp (Pallars Jussà)
Lleida (Segrià)
Algaida, Castellitx (Es Pla)
Peralada (Alt Empordà)
Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)
Manacor (Llevant)
Villaller (Alta Ribagorça)
Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)
Sóller (Serra de Tramuntana)
Valldemosa (Serra de Tramuntana)
Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)
Valls (Alt Camp)
Palamós (Baix Empordà)
Santa Pau (Garrotxa)
Tarragona (Tarragonès)
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Vilanova i la Geltrú (Garraf)
Llançà (Alt Empordà)
Caldes d'Estrac (Maresme)
Girona (Gironès)
Cervera (Segarra)
Menàrguens (Noguera)
Santa Pau (Garrotxa)
Balaguer (Noguera)
Girona (Gironès)
Sitges (Garraf)
Plans de Sió. L'Aranyó (Segarra)
Berga (Berguedà)
Sant Celoni (Vallès Oriental)
Sant Iscle de Vallalta (Maresme)
Albinyana (Baix Penedès)
Berga (Berguedà)
Corbera d'Ebre (Terra Alta)
Selva (Serra de Tramuntana)
Aiguamúrcia. Santes Creus (Alt Camp)
Balaguer (Noguera)
Bunyola (Serra de Tramuntana)
Figueres (Alt Empordà)
Fornells (Menorca)
Girona (Gironès)
Granollers (Vallès Oriental)
Lleida (Segrià)
Mallol, El (Garrotxa)
Manresa (Bages)
Maó (Menorca)
Martorell (Baix Llobregat)
Olot (Garrotxa)
Preses, Les (Garrotxa)
Sitges (Garraf)
Sóller (Serra de Tramuntana)

Pla i Duat, Josep	Solsona (Solsonès) Sort (Pallars Sobirà) Talarn (Pallars Jussà) Terradets (Pallars Jussà) Tossa de Mar (La Selva) Tremp (Pallars Jussà) Sort (Pallars Sobirà) Pessonada (Pallars Jussà) Pobla de Segur, La (Pallars Jussà) Vilafranca del Penedès (Alt Penedès) Girona (Gironès) Montblanc (Conca de Barberà) Calvià (Serra de Tramuntana) Sóller (Serra de Tramuntana) Ferrerries (Menorca) Sóller (Serra de Tramuntana) Alaior (Menorca) Berga. Queralt (Berguedà) Avinyonet de Puigventós (Alt Empordà) Alcover (Baix Camp) Reus (Baix Camp) Selva del Camp (Alt Camp) Girona (Gironès) Martorell (Baix Llobregat) Ciutadella (Menorca) Tossa de Mar (La Selva) Cervera (Segarra) Maó (Menorca) Cadaqués (Alt Empordà) Cantonigròs (Osona) Monistrol de Montserrat (Bages) Vimodí. Poblet (Conca de Barberà) Campanet (Es Raiguer) Escorca (Serra de Tramuntana) Girona (Gironès) Manacor (Llevant) Calaf (Anoia) Lloret de Mar (La Selva) Sant Martí del Montnegre (Vallès Oriental) Tossa de Mar (La Selva) Igualada (Anoia) Alcúdia (Es Raiguer) Palma (Es Raiguer) Sóller (Serra de Tramuntana) Tarragona (Tarragonès) Valldemosa (Serra de Tramuntana) Maó (Menorca) Ciutadella (Menorca) Es Castell (Menorca) Artà (Llevant) Deià (Serra de Tramuntana) Escorca (Serra de Tramuntana) Manacor (Llevant) Pollença (Serra de Tramuntana) Sitges (Garraf)
Plana, Alexandre Poblet, Josep Maria Pons i Gallarza, Josep Lluís	
Pons, Joan Pons i Marquès, Joan Pons, Ponç Porcel, Baltasar Pous i Pagès, Josep Puig i Ferrer, Joan	
Puigverd, Antoni Pujols, Francesc Quadrado, Josep Maria Quart, Pere Rabell, Emili Ramis i Ramis, Joan Riba, Carles	
Riber, Llorenç	
Ribot, Pere Riera, Miquel Àngel Riquer, Alexandre Roig i Raventós, Josep	
Romeu, Josep Rosselló de Son Forteza, Joan Rosselló-Pòrcel, Bartomeu	
Rovira i Virgili, Antoni Rubió i Ors, Joaquim Rubió, Nicolau Maria Ruiz i Pablo, Àngel	
Rusiñol, Santiago	

Ruyra, Joaquim	Sóller (Serra de Tramuntana)
Sagarra, Josep Maria	Girona (Gironès)
	Cervera (Segarra)
	Girona (Gironès)
	Gombrèn (Ripollès)
	Manresa (Bages)
	Port de la Selva (Alt Empordà)
	Queralbs (Ripollès)
	Solsona (Solsonès)
	Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Salvà, Maria Antònia	Llucmajor (Migjorn)
	Sóller (Serra de Tramuntana)
Salvat-Papasseit, Joan	Sant Just Desvern (Barcelonès)
	Sitges (Garraf)
Santamaria, Joan	Vidrà (Ripollès)
Sarsanedas, Jordi	Cantonigròs (Osona)
Soler i Forment, Salvador	Sitges (Garraf)
Solsona i Duran, Josep	Cervera (Segarra)
Sunyer, Salvador	Girona (Gironès)
Sureda, Emília	Sóller (Serra de Tramuntana)
Tàpies, Antoni	Campins (Vallès Oriental)
	Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental)
Teixidor, Joan	Besalú (Garrotxa)
	Ciutadella (Menorca)
	Olot (Garrotxa)
	Santa Pau (Garrotxa)
	Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Tharrats, Josep	Girona (Gironès)
Timoner, Joan	Ciutadella (Menorca)
	Es Mercadal. Toro (Menorca)
	Fornells (Menorca)
	Maó (Menorca)
Toda, Eduard	L'Armentera, Escornalbou (Baix Camp)
Torres Amat, Fèlix	Sallent (Bages)
Torres, Màrius	Lleida (Segrià)
	Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental)
	Sant Quirze Safaja (Vallès Oriental)
Torroella, Guillem de	Sóller (Serra de Tramuntana)
Triadú, Joan	Cantonigròs (Osona)
Turull, Ramon	Cervera (Segarra)
Tuyet i Casafont, Pere	Berga (Berguedà)
Utrillo, Miquel	Sitges (Garraf)
Valls Grau, Josep	Figueres (Alt Empordà)
Valls i Pujol, Ramon	Solsona (Solsonès)
Vallverdú, Josep	Balaguer (Noguera)
	Cervera (Segarra)
	Lleida (Segrià)
	Mollerussa (Pla d'Urgell)
	Montblanc (Conca de Barberà)
	Vallfogona de Riucorb (Conca de Barberà)
	Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
Vayreda, Maria Àngels	Girona (Gironès)
Vayreda, Marià	Alp (Cerdanya)
	Camprodon (Ripollès)
	Oix (Garrotxa)

Vayreda, Montserrat	Olot (Garrotxa) Santa Pau (Garrotxa) Vidrà (Ripollès) Beuda (Garrotxa) Figueres (Alt Empordà) Lladó (Alt Empordà) Preses, Les (Garrotxa)
Verdaguer, Jacint	Balaguer (Noguera) Beuda (Garrotxa) Caldes d'Estrac (Maresme) Castellar del Riu. Campllong (Berguedà) Gerri de la Sal. Collegats (Pallars Sobirà) Igualada (Anoia) Monistrol de Montserrat (Bages) Ripoll (Ripollès)
Verdaguer, Màrius	Maó (Menorca)
Vidal, Plàcid	L'Armentera, Escornalbou (Baix Camp)
Vidal Alcover, Jaume	Manacor (Llevant) Sóller (Serra de Tramuntana)
Vidal de Besalú, Raimon	Besalú (Garrotxa)
Villalonga, Llorenç	Bunyola (Serra de Tramuntana)
Vinyes, Ramon	Berga (Berguedà)
Vinyoli, Joan	Santa Coloma de Farners (La Selva)
Xuriguera, Joan Baptista	Balaguer (Noguera) Lleida (Segrià)
Xuriguera, Ramon	Lleida (Segrià) Menàrguens (Noguera)
Zanné, Jeroni	Girona (Gironès) Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)

Llocs literaris per ordre alfabètic de pobles o ciutats

Aiguamúrcia. Santes Creus (Alt Camp) Alaior (Menorca)	Josep Pla Josep Maria Guàrdia Pau Faner Ponç Pons Joan Perucho Joan Puig i Ferrer Joan Rosselló de Son Forteza Josep Carner Llorenç Moyà i Gelabert Marià Vayreda Salvador Espriu Agustí Bartra Miquel Martí i Pol Eduard Toda Jaume Collell Francesc Matheu Plàcid Vidal Roser Matheu Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol Rafael Ginard Josep Pous i Pagès Rafael Amat i Cortada Antoni de Bofarull Jacint Verdaguer Àngel Guimerà Josep Pla Joan Baptista Xuriguera Teresa Pàmies Josep Vallverdú Esteve Albert Guillem de Berguedà Ramon Vinyes Aurora Bertrana Josep Maria López-Picó Climent Peix i Armengou Pere Tuyet i Casafort Joan Perucho Climent Forner Josep Maria Ballarín Baltasar Porcel Raimon Vidal de Besalú Josep Berga i Boix Joan Teixidor Jacint Verdaguer Josep Berga i Boix Joan Margarit Miquel Costa i Llobera Josep Pla Llorenç Villalonga Maria del Mar Bonet Apel·les Mestres Alexandre de Riquer
Albinyana (Baix Penedès) Alcover (Baix Camp) Alcúdia (Es Raiguer) Algaida, Castellitx (Es Pla)	
Alp (Cerdanya) Arenys de Mar (Maresme) Arinsal (Andorra)	
Armentera, Escornalbou (Baix Camp)	
Artà (Llevant)	
Avinyonet de Puigventós (Alt Empordà) Badalona (Barcelonès) Balaguer (Noguera)	
Bellcaire d'Empordà (Baix Empordà) Berga (Berguedà)	
Besalú (Garrotxa)	
Beuda (Garrotxa)	
Blancafort (Conca de Barberà) Bunyola (Serra de Tramuntana)	
Calaf (Anoia)	

Caldes d'Estrac (Maresme)	Rafael Amat i Cortada Jacint Verdager Joan Maragall
Calella (Maresme) Calvià (Serra de Tramuntana)	Rafael Amat i Cortada Anònim (El comte Mal) Bernat Desclot Josep Lluís Pons i Gallarza Joan Alcover Miquel Dolç i Dolç Llorenç Riber
Campanet (Es Raiguer) Campins (Vallès Oriental) Camprodon (Ripollès)	Antoni Tàpies Marià Vayreda Joan Maragall Joan Maria Guasch Carles Riba Jordi Sarsanedas Joan Triadú Xavier Amorós
Cantonigròs (Osona)	Àngel Ruiz i Pablo Climent Forner Jacint Verdager Climent Forner Josep Berga i Boix Francesc Vicenç Garcia Rafael Amat i Cortada Josep Maria de Sagarra J. V. Foix Alfons Maseras Josep Solsona i Duran Josep Maria Espinàs Ramon Turull Emili Rabell Josep Vallverdú Rosa Fabregat Isidor Cònsul Marc Martí Josep Maria Quadrado Miquel Eugeni Caimari Àngel Ruiz i Pablo Joan Benejam Francesc de Borja Moll Joan Teixidor Francesc Martí i Camps Joan Timoner Antoni Deig Pau Faner
Castell, Es (Menorca) Castellar de N'Hug (Berguedà) Castellar del Riu (Berguedà)	
Castellfollit de la Roca (Garrotxa) Cervera (Segarra)	
Ciutadella (Menorca)	
Corbera d'Ebre (Terra Alta) Deià (Serra de Tramuntana)	Joan Perucho Joan Alcover Santiago Rusiñol Caterina Albert i Paradís (Víctor Català) Arxiduc Lluís Salvador Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol Llorenç Riber
Escala, L' (Alt Empordà) Escorca (Serra de Tramuntana)	

Espés (Alta Ribagorça)
Esplugues (Baix Llobregat)
Falset (Priorat)
Ferrerries (Menorca)
Figueres (Alt Empordà)

Fornells (Menorca)

Gerri de la Sal (Pallars Sobirà)

Girona

Gombrèn (Ripollès)

Granollers (Vallès Oriental)
Guissona (Segarra)
Igualada (Anoia)

Guillem Colom
Isidor Cònsul
Rafel Amat i Cortada (Baró de Maldà)
Josep Maria Espinàs
Joan Pons
Carles Bosch de la Trinxeria
Josep Pla
Salvador Dalí
Carles Fages de Climent
Montserrat Vayreda
Josep Valls Grau
Josep Pla
Joan Timoner
Jacint Verdaguer
Josep Maria Espinàs
Joaquim Ruyra
Jeroni Zanné
Prudenci Bertrana
Miquel de Palol
Josep Pla
Josep Carner
Víctor Català
Rafael Masó
Alexandre Plana
Josep Maria de Sagarra
Aurora Bertrana
Camil Geis
Carles Fages de Climent
Tomàs Garcés
Josep Maria López-Picó
Joan Arús
Simone Gay
Dídac Faig
Salvador Sunyer
Maria Àngels Vayreda
Joan Badia
Josep Tharrats
Pere Ribot
Salvador Espriu
Miquel Martí i Pol
Joan Margarit
Narcís Comadira
Vinyet Panyella
Antoni Puigverd
Josep Maria de Sagarra
Ambrosi Carrion
Josep Pla
Jordi Pàmias
Rafael Amat de Cortada
Jacint Verdaguer
Jaume Boloix
Teresa Castellà
Joan Llacuna
Josep Romeu
Climent Forner

Ivars d'Urgell (Pla d'Urgell)	Maria Mercè Marçal Miquel Martí i Pol
Jonquera, La (Alt Empordà) Lladó (Alt Empordà)	Carles Bosch de la Trinxeria Carles Fages de Climent Montserrat Vayreda
Lladurs (Solsonès) Lleida (Segrià)	J.V. Foix Àngel Guimerà Samuel Morera i Galícia Joan Baptista Xuriguera Ramon Xuriguera Josep Pla Màrius Torres Josep Vallverdú Rosa Fabregat
Llers (Alt Empordà) Llorenç del Penedès (Baix Penedès) Lloret de Mar (La Selva) Maó (Menorca)	Carles Fages de Climent Rosa Fabregat Josep Roig i Raventós Vicenç Albertí Joan Ramis i Ramis Antoni Febrer i Cardona Francesc Hernández Sanz Nicolau Maria Rubió Màrius Verdaguer Josep Pla Joan Timoner Miquel Martí i Pol Miquel Desclot
Mallol, El (Garrotxa)	Josep Pla Joan Marcader
Manacor (Llevant)	Antoni Maria Alcover Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol Jaume Vidal i Alcover Antoni Mus Miquel Àngel Riera
Manresa (Bages)	Josep Pla Josep Maria de Sagarra Joaquim Amat-Piniella
Maó (Menorca)	Miquel Martí i Pol Miquel Desclot
Martorell (Baix Llobregat)	Francesc Pujols Josep Pla Artur Bladé Desumvila
Masarac (Alt Empordà) Menàrguens (Noguera)	Carles Bosch de la Trinxeria Antoni de Bofarull Ramon Xuriguera Jordi Pàmias Joan Barceló
Mercadal. Toro, Es	Joan Timoner Antoni Deig
Migjorn Gran, Es (Menorca) Mollerussa (Pla d'Urgell) Montblanc (Conca de Barberà)	Francesc d'Albranca Josep Vallverdú Josep Conangla Fontanilles Josep Maria Poblet Josep Vallverdú

Monistrol de Montserrat (Bages)	Jacint Verdaguer Josep Carner Carles Riba
Morera del Montsant (Priorat)	Josep Iglésies Josep Maria Espinàs Rosa Fabregat
Músser. Senillers (Cerdanya)	Joan Maragall
Oix (Garrotxa)	Marià Vayreda
Olot (Garrotxa)	Joan Maragall Marià Vayreda Josep Pla Joan Teixidor Maria Concepció Carreras Josep Maria Garganta Alexandre Cuèllar Joan Mercader
Ordis (Alt Empordà)	Carles Fages de Climent
Palamós (Baix Empordà)	Eugeni d'Ors
Peralada (Alt Empordà)	Ramon Muntaner
Peramola (Alt Urgell)	Josep Espunyes
Pessonada (Pallars Jussà)	Josep Pla i Duat Pep Coll
Plans de Sió. L'Aranyó (Segarra)	Manuel de Pedrolo
Pobla de Segur, La (Pallars Jussà)	Josep Pla i Duat Josep Maria Espinàs
Pollença (Serra de Tramuntana)	Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol
Porrera (Priorat)	Lluís Llach
Pradell de la Teixeta (Priorat)	Xavier Amorós
Preses, Les (Garrotxa)	Josep Pla Montserrat Vayreda
Puigcerdà (Cerdanya)	Joan Maragall
Queralbs (Ripollès)	Àngel Guimerà Joan Maragall J.V. Foix Josep Maria de Sagarra Clementina Arderiu
Reus (Baix Camp)	Joan Puig i Ferrer
Rialb (Pallars Sobirà)	Joan Lluís Josep Maria Espinàs
Riner (Solsonès)	Miquel Desclot
Ripoll (Ripollès)	Jacint Verdaguer Àngel Guimerà
Riudarenes (La Selva)	Prudenci Bertrana Aurora Bertrana
Rodés (Pallars Sobirà)	Josep Maria Espinàs
Salàs de Pallars (Pallars Jussà)	Manuel Milà i Fontanals
Sallent (Bages)	Concepció G. Maluquer
Sanaüja (Segarra)	Fèlix Torres Amat
Sant Celoni (Vallès Oriental)	Joan Margarit
Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental)	Perejaume Màrius Torres Antoni Tàpies
Sant Ferriol. Collell (Garrotxa)	Josep Maria Castellet Camil Geis

Sant Hilari Sacalm (La Selva)
Sant Iscle de Vallalta (Maresme)
Sant Joan (Es Pla)
Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)

Sant Just Desvern (Barcelonès)

Sant Martí del Montnegre (V. Orient.)
Sant Quirze Safaja (V. Oriental)
Santa Coloma de Farners (La Selva)

Santa Pau (Garrotxa)

Santanyí (Migjorn)

Selva (Serra de Tramuntana)

Selva del Camp (Alt Camp)
Sirés (Alta Ribagorça)
Sitges (Garraf)

Siurana (Priorat)

Solivella (Conca de Barberà)
Sóller (Serra de Tramuntana)

Pere Calders
Perejaume
Rafael Ginard
Joan Maragall
Joan Oliver (Pere Quart)
David Jou
Joan Salvat-Papasseit
Joan Margarit
Josep Roig i Raventós
Màrius Torres
Salvador Espriu
Joan Vinyoli
Joan Maragall
Marià Vayreda
Eugeni d'Ors
Josep Maria Capdevila
Joan Teixidor
Jordi Pàmias
Carles Duarte
Blai Bonet
Josep Maria Llompart
Anònim (Salt de la bella...)
Ramon Picó i Campamar
Rafael Busquets
Gabriel Janer i Manila
Joan Puig i Ferrer
Isidor Cònsul
Santiago Rusiñol
Miquel Utrillo
Josep Carner
Josep Pla
J.V. Foix
Joan Salvat-Papasseit
Salvador Soler i Forment
Trinitat Catasús
Joan Barat
Terenci Moix
Joan Margarit
David Jou
Xavier Lloveres
Vinyet Panyella
Josep Carner
Josep Maria Espinàs
Joan Margarit
Guillem de Torroella
Josep Lluís Pons i Gallarza
Joan Alcover
Miquel dels Sants Oliver
Santiago Rusiñol
Maria Antònia Salvà
Josep Carner
Josep Pla
Bartomeu Rosselló-Pòrcel
Guillem Colom
Joan Pons i Marquès

Solsona (Solsonès)	Miquel Forteza Emília Sureda Jaume Vidal Alcover Josep Pla J.V. Foix Josep Maria de Sagarra Ramon Valls i Pujol
Sort (Pallars Sobirà)	Àngel Guimerà Josep Pla i Duat
Talarn (Pallars Jussà)	Josep Pla
Terradets (Pallars Jussà)	Josep Pla
Tarragona (Tarragonès)	Josep Carner Eugeni d'Ors Bonaventura Gassol Antoni Rovira i Virgili
Torà de Riubregós (Solsonès)	J.V. Foix
Tornabous (Urgell)	Agustí Bartra Joan Brossa
Tossa de Mar (Selva)	Joan Maragall Josep Pla Pere Quart Josep Roig i Raventós
Tremp (Pallars Jussà)	Joan Alavedra Josep Pla Xavier Moret
Valldemosa (Serra de Tramuntana)	Ramon Llull Joaquim Rubió i Ors Arxiduc Lluís Salvador Miquel Costa i Llobera Miquel dels Sants Oliver Miquel Ferrà Gabriel Janer i Manila
Vallfogona de Riucorb (C. de Barberà)	Francesc Vicenç Garcia (Rector de Vallfogona) Josep Vallverdú
Valls (Alt Camp)	Narcís Oller
Vendrell, El (Baix Penedès)	Josep Carner
Ventalló (Alt Empordà)	Josep Maria Benet i Jornet Terenci Moix
Verges (Baix Empordà)	Lluís Llach
Vidrà (Ripollès)	Marià Vayreda Joan Santamaria
Vilada (Berguedà)	Aurora Bertrana
Vilafranca del Penedès (A. Penedès)	Rafael Amat de Cortada (Baró de Maldà) Manuel Milà i Fontanals Eugeni d'Ors Josep Pla Josep Maria de Sagarra Joan Teixidor Enric Jardí Antoni Massanell Rosa Fabregat Josep Vallverdú
Vilanova i la Geltrú (Garraf)	Eugeni d'Ors Enric Jardí
Villaller (Alta Ribagorça)	Antoni Navarro

Vilamacolum (Alt Empordà)
Vimbodí. Poblet (Conca de Barberà)

Maria Àngels Anglada
Àngel Guimerà
Jeroni Zanné
Josep Aladern (Cosme Vidal)
Agustí Esclasans
Antoni Navarro
Josep Carner-Ribalta
Carles Riba
Eduard Duran i Tortajada
Ramon Muntanyola

Llocs literaris per ordre alfabètic de comarques

Alt Camp	Aiguamúrcia. Santes Creus Selva del Camp Valls	Josep Pla Joan Puig i Ferrer Narcís Oller
Alt Empordà	Avinoyet de Puigventós Escala, L' Figueres	Josep Pous i Pagès Víctor Català C. Bosch de la Trinxeria Josep Pla Salvador Dalí Carles Fages de Climent Montserrat Vayreda Josep Valls Grau C. Bosch de la Trinxeria Carles Fages de Climent Montserrat Vayreda Carles Fages de Climent C. Bosch de la Trinxeria Carles Fages de Climent Josep Maria Benet i Jornet Terenci Moix
	Jonquera, La Lladó	M. A. Anglada R. Amat de Cortada Manuel Milà i Fontanals Eugeni d'Ors Josep Pla Josep Maria de Sagarra Joan Teixidor Enric Jardí Antoni Massanell Rosa Fabregat Josep Vallverdú Josep Espunyes
	Llers Masarac Ordis Ventalló	
Alt Penedès	Vilamacolum Vilafranca del Penedès	
Alt Urgell	Peramola	
Alta Ribagorça	Espés Sirés Villaller	Isidor Cònsul Isidor Cònsul Antoni Navarro Agustí Bartra Miquel Martí i Pol Apel·les Mestres Alexandre de Riquer R. Amat de Cortada Jacint Verdaguer Jaume Boloix Teresa Castellà Joan Llacuna Josep Romeu Climent Forner Josep Pla Josep Maria de Sagarra Joaquim Amat-Piniella Jacint Verdaguer Josep Carner Carles Riba
Andorra	Arinsal	
Anoia	Calaf Igualada	
Bages	Manresa Monistrol de Montserrat	

Baix Camp	Sallent Alcover Armentera. Escornalbou	Fèlix Torres Amat Joan Puig i Ferrer Eduard Toda Jaume Collell Francesc Matheu Plàcid Vidal Roser Matheu
	Reus	Joan Puig i Ferrer Gabriel Ferrater Xavier Amorós
Baix Empordà	Bellcaire d'Empordà Palamós Peralada Verges	Esteve Albert Eugeni d'Ors Ramon Muntaner Lluís Llach
Baix Llobregat	Esplugues de Llobregat Martorell	Rafel Amat i Cortada Francesc Pujols Josep Pla Artur Bladé Desumvila
Baix Penedès	Albinyana Llorenç de Penedès Vendrell, El	Joan Perucho Rosa Fabregat Josep Carner
Barcelonès	Badalona Sant Just Desvern	Rafael Amat i Cortada Joan Salvat-Papasseit Joan Margarit
Berguedà	Berga	Guillem de Berguedà Ramon Vinyes Aurora Bertrana Josep Maria López-Picó Climent Peix i Armengou Pere Tuyet i Casafort Joan Perucho Climent Forner Josep Maria Ballarin Baltasar Porcel Climent Forner
		Castellar de N'Hug Castellar del Riu. Campllong
Cerdanya	Vilada Alp Músser. Senillers Puigcerdà	
	Blancafort Montblanc	
Conca de Barberà	Solivella Vallfogona de Riucorb	
	Vimbodí. Poblet	

Garraf	Sitges	<p>Antoni Navarro Josep Carner-Ribalta Carles Riba Eduard Duran i Tortajada Ramon Muntanyola Santiago Rusiñol Miquel Utrillo Josep Carner Josep Pla J.V. Foix Joan Salvat-Papasseit Salvador Soler i Forment Trinitat Catasús Joan Barat Terenci Moix Joan Margarit David Jou Xavier Lloveres Vinyet Panyella</p>
Garrotxa	Vilanova i la Geltrú	<p>Eugeni d'Ors Enric Jardí</p>
	Besalú	<p>Raimon Vidal de Besalú Josep Berga i Boix Joan Teixidor</p>
	Beuda	<p>Jacint Verdaguer Josep Berga i Boix</p>
	Castellfollit de la Roca Mallol, El	<p>Josep Berga i Boix Josep Pla Joan Marcader</p>
	Oix Olot	<p>Marià Vayreda Joan Maragall Marià Vayreda Josep Pla Joan Teixidor Maria Concepció Carreras Josep Maria Garganta Alexandre Cuèllar Joan Mercader</p>
Gironès	Preses, Les	<p>Josep Pla Montserrat Vayreda</p>
	Sant Ferriol. Collell Santa Pau	<p>Camil Geis Joan Maragall Marià Vayreda Eugeni d'Ors Josep Maria Capdevila Joan Teixidor</p>
	Girona	<p>Jordi Pàmias Carles Duarte Joaquim Ruyra Jeroni Zanné Prudenci Bertrana Miquel de Palol</p>

		Josep Pla Josep Carner Víctor Català Rafael Masó Josep Maria de Sagarra Alexandre Plana Josep Maria López-Picó Joan Arús Tomàs Garcés Dídac Faig Simone Gay Aurora Bertrana Camil Geis Carles Fages de Climent Joan Badia Salvador Sunyer Josep Tharrats Pere Ribot Maria Àngels Vayreda Salvador Espriu Miquel Martí i Pol Joan Margarit Narcís Comadira Vinyet Panyella Antoni Puigverd Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol Rafael Ginard Antoni Maria Alcover Miquel Costa i Llobera Santiago Rusiñol Jaume Vidal i Alcover Antoni Mus Miquel Àngel Riera
Llevant	Artà	
	Manacor	
Maresme	Arenys de Mar Caldes d'Estrac	Salvador Espriu Rafael Amat i Cortada Jacint Verdager Joan Maragall Rafael Amat i Cortada
	Calella	
Menorca	Sant Iscle de Vallalta Alaior	Perejaume Josep Maria Guàrdia Pau Faner Ponç Pons Àngel Ruiz i Pablo Marc Martí Josep Maria Quadrado Miquel Eugeni Caimari Àngel Ruiz i Pablo Joan Benejam Francesc de Borja Moll Francesc Martí i Camps Joan Timoner Antoni Deig
	Castell , Es Ciutadella	

	Ferrerries Fornells	Pau Faner Joan Pons Josep Pla Joan Timoner
	Maó	Vicenç Albertí Joan Ramis i Ramis Antoni Febrer i Cardona Francesc Hernández Sanz Nicolau Maria Rubió Màrius Verdaguer Josep Pla Joan Timoner Miquel Martí i Pol Miquel Desclot
	Mercadal. Toro, Es	Joan Timoner Antoni Deig
Migjorn	Migjorn Gran Santanyí	Francesc d'Albranca Blai Bonet Josep Maria Llompart
Noguera	Balaguer	Antoni de Bofarull Jacint Verdaguer Àngel Guimerà Josep Pla Joan Baptista Xuriguera Teresa Pàmies Josep Vallverdú
	Menàrguens	Antoni de Bofarull Ramon Xuriguera Jordi Pàmias
Osona	Cantonigròs	Joan Barceló Carles Riba Joan Triadú Jordi Sarsanedas Xavier Amorós
Pallars Jussà	Pessonada	Josep Pla i Duat Pep Coll
	Pobla de Segur	Josep Pla i Duat Josep Maria Espinàs
	Salàs de Pallars Talarn	Concepció G. Maluquer Josep Pla Xavier Moret
	Terradets Tremp	Josep Pla Josep Pla Xavier Moret
Pallars Sobirà	Gerri de la Sal	Jacint Verdaguer Josep Maria Espinàs
	Rialb	Joan Lluís Josep Maria Espinàs
	Rodés	Manuel Milà i Fontanals Josep Maria Espinàs
	Sort	Àngel Guimerà Josep Pla i Duat
Pla, Es	Algaida. Castellitx	Josep Carner

		Llorenç Moyà i Gelabert Rafael Ginard Maria Mercè Marçal Miquel Martí i Pol
Pla d'Urgell	Sant Joan Ivars d'Urgell	
	Mollerussa Falset Morera del Montsant	Josep Vallverdú Josep Maria Espinàs Josep Iglésies Josep Maria Espinàs Rosa Fabregat
	Porrera Pradell de la Teixeta Siurana	Lluís Llach Xavier Amorós Josep Carner Josep Maria Espinàs
Raiguer, Es	Alcúdia Campanet Camprodon	J. Rosselló de Son Forteza Llorenç Riber Marià Vayreda Joan Maragall Joan Maria Guasch Josep Maria de Sagarra Ambrosi Carrion Àngel Guimerà Joan Maragall J.V. Foix Josep Maria de Sagarra Clementina Arderiu Jacint Verdaguer Àngel Guimerà Joan Maragall Joan Oliver (Pere Quart) David Jou Marià Vayreda Joan Santamaria Francesc Vicenç Garcia Rafael Amat i Cortada Josep Maria de Sagarra J. V. Foix Alfons Maseras Josep Solsona i Duran Josep Maria Espinàs Ramon Turull Emili Rabell Josep Vallverdú Rosa Fabregat Isidor Cònsul Jordi Pàmias Manuel de Pedrolo Joan Margarit Àngel Guimerà Samuel Morera i Galícia Joan Baptista Xuriguera Ramon Xuriguera Josep Pla Màrius Torres Josep Vallverdú Rosa Fabregat
Ripollès	Gombrèn Queralbs	
	Ripoll Sant Joan de les Abadesses	
	Vidrà	
Segarra	Cervera	
	Guissona Plans de Sió. L'Aranyó Sanaüja Lleida	
Segrià		

Selva	Lloret de Mar	Josep Roig i Raventós
	Riudarenes	Prudenci Bertrana
	Sta. Coloma de Farners	Aurora Bertrana
Serra de Tramuntana	Sant Hilari Sacalm	Salvador Espriu
	Tossa de Mar	Joan Vinyoli
		Pere Calders
		Joan Maragall
		Josep Pla
		Pere Quart
		Josep Roig i Raventós
		Joan Alavedra
	Bunyola	Miquel Costa i Llobera
		Josep Pla
		Llorenç Villalonga
		Maria del Mar Bonet
	Calvià	Anònim (El Comte Mal)
		Bernat Desclot
		Josep Lluís Pons i Gallarza
	Joan Alcover	
	Miquel Dolç i Dolç	
Deià	Joan Alcover	
	Santiago Rusiñol	
Escorca	Arxiduc Lluís Salvador	
	Miquel Costa i Llobera	
	Santiago Rusiñol	
	Llorenç Ribet	
	Guillem Colom	
Pollença	Miquel Costa i Llobera	
	Santiago Rusiñol	
Selva	Anònim (Salt de la bella...)	
	Ramon Picó i Campamar	
	Rafael Busquets	
	Gabriel Janer i Manila	
Sóller	Guillem de Torroella	
	Josep Lluís Pons i Gallarza	
	Joan Alcover	
	Miquel dels Sants Oliver	
	Santiago Rusiñol	
	Maria Antònia Salvà	
	Josep Carner	
	Josep Pla	
	Bartomeu Rosselló-Pòrcel	
	Guillem Colom	
	Joan Pons i Marquès	
	Miquel Forteza	
	Emília Sureda	
	Jaume Vidal Alcover	
	Ramon Llull	
	Joaquim Rubió i Ors	
	Arxiduc Lluís Salvador	
	Miquel Costa i Llobera	
	Miquel dels Sants Oliver	
	Miquel Ferrà	
	Gabriel Janer i Manila	
Solsonès	Lladurs	J.V. Foix

	Riner Solsona	Miquel Desclot Josep Pla J.V. Foix Josep Maria de Sagarra Ramon Valls i Pujol
Tarragonès	Torà de Riubregós Tarragona	J.V. Foix Josep Carner Eugeni d'Ors Bonaventura Gassol Antoni Roviri i Virgili
Terra Alta Urgell	Corbera Tornabous	Joan Perucho Agustí Bartra Joan Brossa
Vallès Oriental	Campins Granollers Sant Celoni Sant Feliu de Codines	Antoni Tàpies Josep Pla Perejaume Màrius Torres Antoni Tàpies
	St. Martí del Montnegre Sant Quirze Safaja	Josep Maria Castellet Josep Roig i Raventós Màrius Torres

4. ESTUDIS I/O CURSOS REALITZATS

Cap d'específic

5. CONCLUSIONS

1. Aquest curs dedicat íntegrament a elaborar el material del projecte, m'ha proporcionat una visió més clara de l'interès que té la sistematització geogràfica de la literatura per a descobrir la història i les realitats socio-culturals de les diferents comarques del país per part dels més diversos usuaris, primer, és clar, els estudiantils, però, després, pels del turisme cultural, els estudiants universitaris...
2. De com, al costat d'autors d'indubtable adscripció al cànon, n'hi ha molts de secundaris que amb la seva obra permeten una visió literària del paisatge de gran efectivitat artística i formadora. D'aquesta manera, tenint-los també en compte, hem aconseguit un mapa molt més complet i equilibrat de la nostra tradició literària, popular i culta.
3. He constatat de com n'és de rica la nostra geografia literària i com, encara, sortosament, ni l'agressió urbanística ni la deixadesa de particulars i governants han malmès bona part del nostre patrimoni. Així, doncs, el meu treball ve a ser com una mena d'acta notarial de l'estat de conservació i subsistència de la nostra geografia literària amb data de 2005.
4. Amb una visió de conjunt prou àmplia, he constatat la riquesa i l'interès de les moltes activitats literàries que es poden organitzar sobre un sol autor o de diversos autors tant per pobles o ciutats com per comarques, aïllant o connectant les propostes i els autors, en la mesura dels interessos en què els usuaris projectin les activitats.
5. Dels diferents materials elaborats se'n pot fer ús en els diferents nivells del nostre ensenyament, des de la primària al batxillerat, sempre que el professorat sàpiga dosificar autors, quantitat i interès pedagògic de les obres, centres d'interès sobre el paisatge i la història cultural que hi puguem relacionar (política, folklòrica, artística...)
6. En tots els casos, la informació literària ve complementada amb el suport de nombroses fotografies dels llocs recorreguts que permeten una fixació prèvia o posterior dels paisatges literaris que s'han de descobrir i que ja s'han descobert.
7. M'ha semblat que el millor era referenciar tots els autors i obres treballats i que els professors interessats en la utilització de materials es posin en contacte amb mi personalment (mail: llosoldevila@hotmail.com).

6. RELACIÓ DELS MATERIALS CONTINGUTS EN ELS ANNEXOS

En els annexos 1, 2 i 3, reproduïu una mostra de les tres propostes acabades corresponents a una comarca (Berguedà), amb el tractament dels diferents autors i llocs literaris; un univers literari (*Camí de sirga*, de Jesús Moncada) i d'una ruta literària sobre un autor (Bartomeu Rosselló- Pòrcel).

7. BIBLIOGRAFIA

Cada lloc, vila, ciutat, comarca i autor treballat té la seva bibliografia específica. Aquí, doncs, només facilitem la de caràcter més general.

- AUTORS DIVERSOS. *Atlas literari de les terres de Girona*. Girona: Diputació de Girona, 2003. 2 volums.
- ARAGÓ, Narcís-Jordi. *Guia literària de Girona*, Tarragona: Edicions El Mèdol, 1995.
- BIOSCA, Mercè i CORNADÓ, Maria de la Pau, *La ciutat de Lleida i els escriptors*, Barcelona: Edicions de la Magrana, 1996.
- BRUGUERA, Maria Mercè i DUCRÓS, Joan, *Montserrat. Rutes literàries*, Barcelona: Edicions de la Magrana, 1994.
- CABA, Rubén. *Rutas literarias de España*. Madrid: Aguilar de Ediciones, 1990.
- CAMPS, Josep i SOLDEVILA, Llorenç, *El comte Arnau (i el comte Mal). Tres rutes literàries*, L'Aixernador Edicions: Argentona, 1994.
- : *Amb tinta blava. Literatura catalana a les Balears i Pitiüses*. Barcelona: Editorial Proa, 2001.
- CARBONELL, Manel i SOBREVILA, Carmen, J.V. Foix. *Cinc rutes literàries*, Argentona: L'Aixernador Edicions, 1993.
- CASALS, Glòria, *Joan Maragall. Deu rutes literàries*, Argentona: L'Aixernador Edicions, 1995.
- CIURANETA, Encarna, CLOSA, Jaume i REQUENA, Dolors, *Sant Llorenç del Munt. Tres rutes literàries*, Argentona: L'Aixernador Edicions, 1993.
- CLEBERT, Jean-Paul, *Les hautes lieux de la littérature en France*, París: Bordas, 1990.
- CORRETGER, Montserrat, *La terra del llamp*, Barcelona: Edicions de la Magrana, 1998.
- EAGLE, Dorothy i CARNELL, Hilary. *The Oxford Literary Guide to the British Isles*. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- ESQUERDA, Montserrat, *La ciutat del record*, Sitges: Ramon Nadal editor, 2000.
- MANGUEL, Alberto i GUADALUPI, Gianni. *Breve guía de lugares imaginarios*. Madrid: Alianza Editorial, 2000.
- MESSEGUER, Lluís. *Castelló literari. Estudi d'història cultural de la ciutat*, Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 2003.
- MOLAS, Joaquim, *Lectures de poesia catalana*, Barcelona: Edicions 62, 1968.
- : *Paisatges de Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1990.

- MÓRA, Carles, *Salvador Espriu i Sinera*, Argentona: L'Aixernador Edicions, 1992.
- SOLDEVILA, Llorenç (coordinador). *Pla, de viatge*. Barcelona: Edicions Destino, 1988.
- : *El Montseny i les Guilleres. Paisatge, mite i literatura*. Argentona: L'Aixernador Edicions, 1990.
- : *Ruta literària pel País Valencià*. Mataró: IES Alexandre Satorras i Patronat de Cultura de Mataró, 1994.
- SOLDEVILA, Llorenç. *Una proposta d'educació integral: ruta literària al Montseny*. Argentona: L'Aixernador Edicions, 1994.
- : *Jacint Verdaguer. Deu rutes literàries*. Argentona: L'Aixernador Edicions, 1995.
- : *Ruta literària de Miquel Martí i Pol*, Barcelona: Edicions Proa, 2004.
- VALERO I MARTÍ, Gaspar, *Itineraris pel centre històric de Palma*, Ajuntament de Palma: Palma de Mallorca, 1993.
- : *Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca*, Olañeta Editors: Palma de Mallorca, 1994.
- : *Palma, ciutat de poesia*, em consta publicat el 1999.
- : *Palma, ciutat narrativa*, Palma, 2002.
- VALL I SOLAZ, Francesc Xavier. *Sóller en el paisatgisme poètic mallorquí (De Pons i Gallarza a Rosselló-Pòrcel)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat/Universitat de les Illes Balears, 2001.
- VIDAL I CULLERÉ, Vidal. *Les rutes de Ponent. I . L'oració dels perduts*. Lleida: Edicions de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, 1987.
- : *Les rutes de Ponent. II . El país de les pomes*. Lleida: Virgili & Pagès, 1988.
- : *Les rutes de Ponent. III . La porta del cel*. Lleida: Virgili & Pagès, 1989.
- : *Les rutes de Ponent. IV . El centre del món*. Lleida: Pagès Editors, 1990.
- : *Les rutes de Ponent. V . La ciutat de l'oblit*. Lleida: Pagès Editors, 1998.
- : *Del Pirineu a l'Ebre*. Barcelona: Edicions Proa, 1999.

ANNEX 1

TÍTOL : GEOGRAFIA LITERÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS

AUTORIA. LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

MODALITAT: MODALITAT A

CARACTERÍSTIQUES:

El treball *Geografia literària dels Països Catalans* conté 100 pàgines amb bibliografia, llistats per autors, llocs (pobles o ciutats) i comarques i diversos annexos amb el desenvolupament de tres models de resolució dels continguts de la Geografia literària: autor, (Bartomeu Rosselló-Pòrcel; comarca, Berguedà i Univers literari, *Camí de sirga*, de Jesús Moncada).

ORIENTACIÓ DEL TREBALL:

Material per a ser utilitzat a l'aula a l'assignatura de Llengua i literatura catalanes

TEMES I/O IDENTIFICADORS

Didàctica de la literatura catalana

NIVELL:

Educació secundària obligatòria i postobligatòria

RESUM DE 200 PARAULES (MÀXIM)

La *Geografia literària dels Països Catalans*, que presentem parcialment resolta, comprèn la descripció de bona part de les comarques del país incardinades amb la literatura en català que s'hi ha produït de Ramon Llull fins als nostres dies. Els potencials usuaris poden accedir-hi mitjançant consulta dels llistats per autors, per llocs o per comarques. En cada lloc literari hi hem atorgat com a mínim un text per autor. Les rutes literàries inclouen tot un seguit de textos d'un o diversos autors disposats en els diferents llocs literaris designats per a visitar.

Les finalitats bàsiques de l'aplicació d'aquestes estratègies didàctiques a partir de l'estudi de la literatura són: la potenciació de l'oralitat i la memorialització de textos literaris; la descoberta dels aspectes més diversos del país a partir de la literatura; l'afavoriment a partir dels diferents desplaçaments pel territori de la integració i la homogeneïtzació dels alumnes en la idiosincràsia del país del qual formen part; el desvetllament de valors que els facin més sensibles i civilitzats, cultes i solidaris.

ANNEX 2

Models de les diverses propostes

LLOCS LITERARIS ENGLOBATS EN UNA COMARCA

BERGUEDÀ

BIBLIOGRAFIA

- Rafael d'Amat i de Cortada, *Calaix de sastre*, Curial Edicions, 1996
- Josep Maria Ballarín dins *Antologia queraltina*, Berga: Edicions de L'Albí, 1992, p. 333-335.
- Guillem de Berguedà, dins Guillem de Berguedà i altres trobadors, *Obra poètica*, Berga: Edicions de L'Albí, 1992, p. 84-87 i 131-133. Versions de Climent Forner.
- Aurora Bertrana, *Muntanyes berguedanes*, "D'Ací, d'Allà", núm. 167, novembre de 1931.
- Aurora Bertrana, dins Catalina Bonnín, *Aurora Bertrana. L'aventura d'una vida*, Girona: Diputació de Girona, 2003, p. 227.
- Climent Forner, *L'Ull de Taüll*, Barcelona: Edicions el Mall, 1983, p. 122.
- Climent Forner, *Carrer Major, 20. Obra poètica III*, Berga/Barcelona : Columna/Albí, 1995, p. 77-78, 120, 122-123.
- Climent Forner, *Un llarg hivern a Castellar de N'Hug (Diari d'un rector)*, Berga;/Barcelona: Columna/Albí, 1996, p. 92-93 i 115-116.
- Climent Forner, *A sou d'amor. Cants de Viver*, Barcelona: Edicions Proa, 2002, p. 32 i 47-48.
- Josep Maria López-Picó, dins *Antologia queraltina*, Berga: Edicions de L'Albí, 1992, p. 115-116.
- Climent Peix, *Poesia completa (1928-1992)*, Barcelona/Berga: Columna/Albí, 1995, p. 106-107 i 108-109.
- Francesc Pelagi i Briz, *La Panolla*, Barcelona, 1926
- Joan Perucho, *Històries naturals*, Barcelona: Edicions Destino, p. 170-171 i 173-174.
- Pere Tuyet i Casafont, *Poemes, diaris i altres escrits*, Berga, 1976, p. 37, 40 i 43.
- Jacint Verdaguer, *Pàtria*, dins *Poesia, 1*, Barcelona: Edicions Proa, 2005, p. 571-574.
- Ramon Vinyes, *Antologia poètica*, Berga: Ajuntament de Berga, 1982, p. 63-64.
- Per a més textos literaris i citacions relacionades amb el Pi de les Tres Branques es pot consultar:
- Ramon Felipó, *Mossèn Cinto i el Pi de les Tres Branques*, Tarragona: Edicions El Mèdol, 2003.

ALTRES ACTIVITATS ACADÈMIQUES I CULTURALS

Importància cultural dels trobadors en els orígens de la nostra literatura, bo i partint de l'obra de Guillem de Berguedà.

La simbologia patriòtica del Pi de les Tres Branques.

Importància folklòrica i antropològica de la Patum.

Reconeixement del territori (principals cims i valls, depressions...) de la muntanya de Queralt estant.

Protagonisme dels santuaris marians en la configuració cultural del nostre país. Queralt com a exemple.

El poblament de muntanya i els canvis soferts primer amb el despoblament i, després, amb l'expansió de les segones residències. El cas de Castellar de N'Hug.

BERGA

Berga és una de les ciutats del país que, proporcionalment, té més noms d'escriptors i patriotes locals i nacionals en el nomenclàtor de carrers, places i avingudes. Dóna exemple de fins a quin punt ha arribat la popularitat de Miquel Martí i Pol amb un monument en relleu situat al cap de cantó dels carrers Maixeri i Ronda Moreta, on es poden llegir els versos del poeta que il·lustren la plasmació escultòrica d'una pedra grossa lligada amb cadenes. Situats just al capdamunt del Passeig de la Pau podem iniciar una ruta amb textos de diferents autors per dins el casc urbà. En aquest punt, davant el bust dedicat a Ramon Vinyes i Cluet (Berga, 1882-Barcelona, 1952), podem llegir l'"Oda a Berga" (un punt alternatiu pot ser l'inici del Passeig de la Indústria)

DAVANT DEL BUST DE RAMON VINYES AL PASSEIG DE LA PAU

ODA A BERGA

Berga: peus dintre els blats, braços dintre els pins,
una estirada bruna al flanc d'una muntanya.
Costes amunt, hi puja un carro curull de romanins.
Dintre del carro cantaven; la cançó et féu entranya.

Temps enllà, abans que envellissis sota d'estels muntanyencs
uns masius —formigues clares— arrossegaren hortes...
Uns compassos de llum fixaren la ciutat dintre dels fencs
i espessors de pereres et varen fer de portes...

Després, pubilla rica de vestits variats,
fores blanca als hiverns, quan les neus cauen blanques;
tingueres ors d'estiu en flamejar els blats;
mantellina tot l'any feta amb sons de campanes.

I tingueres aigua, cristall dringant sobre el silenci de l'oblit
del temps que passa. Això, Berga, t'ha mantingut ben viva.
Mai no has ofert als fills la tardor del teu pit;
t'has renovellat —horitzons! horitzons!— amb lentor comprensiva.

Hauries pogut ésser una ciutat de cervells xops
—esponja xucladora de siderals desvaris...—
Has sabut reconèixer la rúbrica difícil d'imitar que fan els pops
sota la signatura, abonyegada de fe, de cent notaris.

I has seguit el camí que duu a un cim

—muntanya de Queralt, muntanya, jardí de muntanyes.—
La cançó que et féu néixer, la repeteix hora a hora el regalim
de les fonts que són ara l'entranya de les teves entranyes.

I avances, Berga! En l'avui ja hi tens demà
—carrers estrets que conserven l'ahir i se'n desvesteixen.
Sobre els teus campanars s'aixeca un campanar
amb campanes que vibren i amb sons que floreixen.

Sons que ressonen fixos i amb ressonar pregon
des d'aquest doll de cases, aigua de serralada...
Berga té present dintre del so del món:
el passat i el futur s'hi lliguen amb perfecta llaçada!

Ramon Vinyes, *Antologia poètica*, Berga: Ajuntament de Berga, 1982, p. 63-64

CARRER MAJOR, NÚMERO 20

En aquest punt davant la casa, coneguda per cala Guillema, per la Lola de cala Guillema, la mare de Climent Forner (Manresa, 1927), avui ocupada en els baixos per una botiga anomenada Cervantes i on va viure la infantesa i joventut el poeta, fins als tretze anys, podem llegir uns fragments del poema "Retorn a Ítaca" que desgrana la majoria de topònims urbans que anirem trobant a mesura que resseguim els carrers i els encontorns de Berga:

RETORN A ÍTACA (AUCA), fragment

Torno del món cap al país dels pares
ben decebut, cansat
de viure a mig camí d'aquesta vida
que és una lenta mort.
Qui salva Ulisses del seu llarg naufragi?
salut, oh pàtria retrobada, Berga!

[...]

Oh, el meu Carrer Major,
bell de tan vell, més alt, més llarg i més estret!
Travessa
els cors a tall d'espasa
sense deixar que es pellin les ferides.
Tot ell ple de mirades, fa i desfà
llaços de prometatge
anant amunt i avall ritualment.

Oh, la Plaça del Forn,
i quina olor que fa de Maria Lluïsa!
I la de l'Hospital,
quina fortor de llibres i de llapis!
La Plaça de les Fonts
amb aquell home nu que mai no acaba
de treure's del dit gros del peu l'espina.

I la de Sant Joan,
la plaça de la Rita, la doneta
que anava sempre negra com portant dol d'algú
i ens dava per deu cèntims un grapat de castanyes
calentes com si les tragués de l'altre món.

I el Parc on van les noies que es voldrien casar,
no pas per veure els peixos de colors
que il·luminen l'estany,
sinó els soldats que hi ronden i es confonen
amb els parterres caqui.

I el Passeig de la Pau avui tan bell de veure,
ahir ple de miols nocturns de gats gelosos.
I el Vall on fan les fires i la mare
anava a vendre els dies de mercat...

Heus aquí que em faig vell i vaig a prendre
el sol
cap al Revolt
dels Oms, o bé cap a les Esteselles
on no hi ha trànsit d'autos i els xalets
floreixen plens de roses.

Deixeu-me un viarany
perdent-se entre la molsa de la Baga,
i us dono les solemnes avingudes d'asfalt
i més asfalt i més asfalt.
Cada bri d'herba m'aspergeix el pas
i, ull viu de fada, el rovelló m'espia.

Torno del món cap al país dels pares,
d'on ja no partiré mai més,
germans,
fins a l'hora suprema.
Els homes no tenim sinó un pàtria
per néixer i per morir.
Em basten quatre pams de terra a Casanponç,
d'on cada dia surt el sol i sortirà
fins que l'estesa d'ossos que hi reposen
es tornin resplendents de glòria.

Climent Forner, *Carrer Major*, 20, p. 120, 122-123

PLAÇA DE SANT PERE

Aquets és un dels centres neuràlgics de la ciutat, on se celebren els actes festius centrals de La Patum. Per aquest motiu, situats a la barana de dalt de l'església o bé davant de l'Ajuntament és un bon lloc per a llegir textos de dos poetes berguedans, Climent Peix i Pere Tuyet, lligats a aquesta festa de cabdal importància en el nostre folklore i tradicions.

PATUM, PATUM, PATUM

La tarda tota resplendeix de festa
que il·lumina els carrers de la Ciutat;
els contorns s'endomassen de ginesta
i en els rostres la joia s'hi ha abocat.

La plaça de Sant Pere ja es prepara
per gaudir d'una festa, la més gran!
La multitud, frisoosa per dir: Ara!,
veu arribat el moment palpitant.

I tot de cop, la música comença
llançant a l'aire un ritme marcial:
Els Turcs i Cavallets, amb cara tensa,
reviuen un combat medieval.

Després, les Maces, l'Àngel desafien
entrecruant-se amb foc i explosions;
vénen les Guites, que a la gent atien,
i no salven la plaça ni els balcons.

L'Àliga arriba, lluint la corona
de gran ducal que tan bé li escau;
duu la sang del Casal del Barcelona,
i dansa un ritme brogador de pau.

Han sortit, ara, els Nans de castanyoles,
somrients, molt lleugers i virolats;
innocents, van armats de banderoles;
diríeu que són nobles destronats.

I els Gegants, tots sorruts, de pell morena,
amb el pas assenyat i el gest altiu,
satisfets, giravolten a balquena
com duent dintre el cor un nou caliu.

També entren a fer la competència
molt trempats, juganers, els altres Nans;
les rotllanes que salten amb cadència
prenen l'aire amb festius repics de mans.

I per últim, els Plens: la gran follia
de diables, guspises, foc i fum;
espetecs dels fuets en magna orgia.
És la plaça un Infern! És la Patum!

Climent Peix, *Poesia completa (1928-1992)*, p. 106-107.

LA PATUM

Patum, Patum. Tot giragona i llum.
La dansa es descabdella i es perfila
amb un deliri de cridòria i fum
o amb una llei d'inquietud tranquil·la.

Tens hores llises — clenxa d'infantó —

Tens hores folles — testa esvalotada —
Cant o estridència, ritme o passió.
Flama confusa, aura asserenada.

A l'hora que la dansa et fa roent
i el ruixat d'or perfora la tenebra,
elàstic, l'esperit cerca el moment
de capbussar-se nu dintre la febre.

Sentimental. Es fon ona i neguit
i escuma flonja de color de rosa.
Retorna el cant i s'esmicola al pit
aquesta mica de plaïble nosa.

L'Àliga ondula. Sota el degotís
de notes clares l'hora s'extasia.
I no se'ns posa gens balder el somrís
i és més oberta i franca l'alegria.

Pere Tuyet i Casafont, *Poemes, diaris i altres escrits*, p. 37

A L'ÀLIGA DE LA PATUM

Oh mestressa reial
de repúbliques blaves:
el somriure malalt
de les joies esclaves
no t'irisa el vernís;
però tant se te'n dóna,
tu ets per viure feliç
amb espais i corona.

Pere Tuyet i Casafont, *Poemes, diaris i altres escrits*, p. 40

CASTELL DE SANT FERRAN

Aurora Bertrana (Girona, 1892-Berga, 1974) tingué els seus primeres contactes amb Berga pels volts dels anys trenta del segle passat. Una mostra de l'admiració que li causaren els paisatges berguedans és la prosa que donem a continuació i que proposem, seguint el trajecte que fa l'autora de llegir en diferents indrets del castell de Sant Ferran, de ser llegida a partir del carreró de Trencacames, pujant cap al castell o bé arribant-nos-hi en cotxe. El 1956, anys després de la tornada de l'exili el 1949, s'arrelà a Vilada, a les Eres de Guardiola i, finalment, va morir a Berga i és soterrada en el cementiri de la ciutat.

Els matins, em plaïa muntar per un carreró estret, desnivellat (de mal nom "El trenca cames") que mena a la carretera de Queralt. M'enfilava al castell de Sant Ferran, pobre d'arquitectura, però ric de perspectives. Aquesta construcció, de dimensions molt amples, posseeix l'encís d'estar mig enrunada, abandonada i solitària. En aquella hora aparegués embolcallada d'una capa d'or vell. Les pedres s'oferien al sol, daurades, enlluernadores. De dalt estant jo esguardava l'amplíssim paisatge. A sota meu, Berga, silenciosa i tranquil·la,

s'estava recolzada a la muntanya, voltada d'arbres, matisada de feixes. Perspectiva de teulats grisencs, d'on m'arribava alguna cançó apagada i ingènua. Els ulls començaven d'amarar-se de visions muntanyenques. Al meu davant, vers migjorn, es perfilaven Montserrat i Sant Llorenç de Munt. A Llevant, les primeres muntanyes de Cerdanya, el Santuari de La Quart, Montseny, i més a prop, les Canals de Sant Miquel.

Entre els massissos muntanyosos i el castell, s'estén un planell onejat pels pujols, matisat pels conreus. La carretera de Manresa s'hi destaca fistonejant.

Després solia travessar les runes, esgarrinxant-me les cames amb els esbarzers. Passava per un forat mig encogat de terra, i arribava a l'altre cantó del castell, de cara a Ponent. Allí em plaïa jeure damunt l'herba seca, i esguardar la nitidesa enlluernadora del cel. Era d'un blanc intens, ideal i puríssim. A sota meu, avall, avall, passa la torrentera de Metge, tancada entre dues margenades altes. Al fons de tot, un amable herbei em feia pressentir l'aigua que mai no he vist.

A l'esquerra, s'aixeca la serralada de Queralt, amb el seu santuari encimbellat damunt els penya-segats. La carena baixa, en pics agudíssims, fins l'encisera ermita romànica de Sant Pere de Madrona. Enfront, apareix la massa imponent de la Figuerassa i més lluny, cap al Nord, un enfilall de pics, de valls, de carenes... Puigllançada treu el cap blavós, per darrere de tot. Un silenci august davalla dels cimals. Un repòs sobirà em penetra. Aspiro amb voluptat la flaire d'espígol, de juliol, de farigola... Em sento ungida per la gràcia divina. El món em sembla curull de repòs i de pau. Sovint muntàvem a Queralt. Un paisatge grandios ens meravella! Tornàvem unes hores després, sota els altíssims pins negres, que formen un bosc atapeït i fresc. El caminet giragonsa entre troncs esvelts, polits com pilastres. I ara ací, ara allà, ens aturàvem a les fonts.

Aurora Bertrana, *Muntanyes berguedanes*, "D'Ací, d'Allà", núm. 167, novembre de 1931

SANT PERE DE MADRONA

Quan Joan Perucho (Barcelona, 1920-2003) va crear Les històries naturals, decidí que una bona part de les aventures del científic barceloní Antoni de Montpalau en la recerca d'Onofre de Dip, cavaller que fou de Jaume I i, després, convertit en vampir, passin a la ciutat de Berga, durant les guerres carlines. El fragment de la novel·la que reproduïm pot llegir-se en qualsevol indret de la Berga antiga, però, partint com parteix d'una visió aèria del vampir abans d'instal·lar-se en la casa on hi ha reunits els conspiradors, hem pensat que l'església romànica de Sant Pere de Madrona, consagrada l'any 839, per bé que l'edifici actual data del segle XII, talaia tant o més privilegiada que Queralt del Baix Berguedà, era un punt indicadíssim per a fer-hi la lectura.

L'ombra baixava per les teulades, s'enroscava en alguna xemeneia no visible des de Santa Maria de Queralt, i quallava en l'aire fred del matí. Preferia les mansardes obscures de sostre inclinat, i la fusta vella i eixarreïda dels aeris colomars. Al pas de l'ombra, les bestioles restaven aculades i a la recerca del racó més distant, amb un silenci aturat, ert. Cansadament, es desenroscava d'allà on fos i, en una finíssima estria de boira o de fum, volava, gairebé invisible, fins a un observatori més adient. Llavors, recomençava el gir

entorn d'un eix corpori, amb una certa desgana i amb nervi fluix i derrotat. La ciutat s'arraïmava a sota, grisa i compacta, al voltant dels campanars de Santa Eulàlia i Sant Joan. Al defora de les línies fortificades, més enllà de la riera d'en Metge, ondulaven els camps llaurats, la vida lliure i camperola, els ocells perseguits per ratxes de tramuntana.

Descendí lentament, amb precaució, lliscant per una vella façana esquerdada. S'aturà a l'ampit d'una finestra i s'adherí als porticons mig closos, mal ajustats. Féu un esforç. Amb petits moviments procurà infiltrar-se a l'interior. A penes visible restà suspès en el serrell d'un cortinatge.

La cambra era gairebé quadrada. Les parets estaven simplement emblanquinades i, al fons, hi havia un gran retrat del Pretendent. Sis o set persones seien en cadires de boga i fumaven cigarrets. Feien unes cares estirades, llargues, i anaven vestits de negre. Sota del gran retrat hi havia una taula, amb una caixa-escriptori de viatge i una campaneta de metall. Al darrera, apareixia un seient buit, entapissat de vellut vermell. Tot tenia un aire ranci, destarotat.

Entrà un mosso de l'esquadra, amb escarapel·la reialista, i anuncià:

—El senyor president de la Junta, monsenyor Torrebadella. Tot seguit, comparegué un capellà robust, de cara sinistra, un xic calb. Els presents, s'aixecaren. El canonge anà de dret al seient de darrera la taula i, sense compliments, s'assegué. Llavors, mirant durament la paret del fons, com si no hi hagués ningú a la seva presència, digué:

—Cavallers, Cabrera està a les portes de Berga. Aquest és un afer que hem discutit mil vegades. Si tinguéssim força suficient, el rebríem, com sabeu, a canonades. Però Cabrera ve amb un exèrcit i nosaltres només tenim en Pep de l'Oli com a tota defensa. Li hem de fer, doncs, bona cara. [...]

Del terrat d'una casa curulla d'entusiàstics espectadors despenjaren uns cobrellits de domàs florejat, cosits els uns amb els altres, en què, amb grans lletres de paper, hi havia inscrit:

BERGA
AL VICTORIÓS CABDILL
RAMON CABRERA
VISCA EL REI ABSOLUT!

Els cobrellits conservaven encara els plec d'haver estat llargament guardats a la calaixera. Ho lligaren tot amb unes complicades llaçades artístiques. Dels balcons saludaven els vocals de la Junta.

Vingué corrent l'agutzil del consistori municipal amb un coixinet brodat, al damunt del qual hi havia la clau simbòlica de les portes de Berga. Es col·locà a l'esquerra, a dues passes enrere de Torrebadella.

En aquell precís moment, la banda militar atacà una marxa molt ponderada. El bronze de les campanes, la música marcial, el xiulet de les criatures, la gresca de la gent i l'espetic de les canonades es combinaven en un xivarri popular certament enervant.

Emprengueren, solemnes, la marxa. Anaven com a la processó. Primer, la música. Seguia la Junta en Corporació. Darrera, en Pep de l'Oli amb el seu batalló d'indesitjables. Al final, la població desbordada. Foren obertes les portes amplament. Al davant, en formació de combat, terrible en llur quietud, aparegueren les forces de l'exèrcit de Cabrera. Destacant-se un grup d'oficials i, entre ells, cobert de condecoracions, el terrible cabdill.

Es glaçaren les sangs. Tot emmudí. Llavors, Cabrera, pas a pas, entrà a Berga.

CASTELL BERGUEDÀ-MADRONA

Just a la base de l'actual campanar del santuari de Queralt, restes del que fou el primer castell en importància dels que posseïa el noble i trobador Guillem de Berguedà (Berga, 1138-1192), que a la Vida diu: "Guillem de Berguedà fou un gentil baró de Catalunya, vescomte de Berguedà i senyor de Madorna i de Reig(Puig-reig)", podem llegir-hi el poema que transcrivim a continuació. Climent Forner, versionador modern del poema, afirma que sempre quan el llegeix la descripció del paisatge el fa pensar amb el d'aquests indret.

En el mur, a tocar de la façana del santuari hi ha una làpida que recorda els lligams de Guillem de Berguedà amb el lloc.

QUAN VEIG QUE EL TEMPS COMENÇA A ENFREDORIR

Quan veig que el temps comença a enfredorir
i cants d'ocells no sento per l'espai
que facin bosc i serres retrunyir,
ni flor ni fulla són de color gai,
i mentre els trobadors mesquins a espai
muden la pell —l'hivern els acoquina—,
jo sóc aquell que no canvia mai,
content del fred, content de la calina.

Amor prou va escollir-me al seu juí
quan va donar al meu cor tan dolç esplai,
sabent que jo sabia amar, gaudir
i parlar d'ella gentilment, no en va, i
emprendre'm aventures sens desmai,
ço que és d'amor la vera medecina;
quan m'ha besat la bella, llavors rai,
no desitjo duquessa ni regina.

Amb els senyals que em féu i no puc dir,
em donà goig com si em donés Roais;
no pas, però, que ho gosi descobrir,
car m'ha manat que ho canti sols en lais
i que no faci com els papagais;
he fet cent cants amb molta tremolina,
de mots n'he dit a mils en virolais,
però el secret ningú no l'endevina.

I vós, senyora, que heu fet cartenir
vostre valer a nobles i lacais,
penseu en mi i no em deixeu morir,
i alleugeriu-me el feix de tants esglais;
sense profit l'amor es perd en ais
i fins el més cortès ve que s'abrina.
Si em vau atreure com s'atreuen xais,
ara m'hauríeu d'acollir amb mà fina.

Per això prego la que em fa llanguir
que torni el meu dolor molt més suau,

ja que no puc menjar ni puc dormir,
tant com pel goig, per l'ànim que em decau,
ni que algun cop m'enganyi com babau.
El temo tant l'amor, que em deixuplina!
Si deixa ella d'amar-me i no em complau,
mon ànima dolguda s'esbocina.

Cançoneta, si em puc de vós servir,
i entrar amb vós a la cort o bé al palau
i parlar amb la que tant em fa glatir,
la meva dama, de qui sóc esclau,
us pregaria, ja que no tinc pau
i que tothom al seu davant s'inclina,
que li diguéssiu, tant de mi es retrau,
que és la millor del món i més divina.

Guillem de Berguedà, *Obra poètica*, p. 131-133. versió de Climent Forner

CASTELLAR DE N'HUG

PLAÇA DEL CASTELL

Text del poema Capdeferro de Francesc Pelagi i Briz

PLAÇA DE L'ESGLÉSIA

Climent Forner (Manresa, 1927) va passar gairebé tres anys, de l'1 de gener de 1956 fins al setembre de 1958, com a rector de castellar de N'Hug. Durant el sojorn hi va escriure un diari que abraça de l'1 de gener a l'octubre de 1956, fent però referències als mesos restants de la seva estada al poble. Això doncs, situats als entorns de l'església i de la casa parroquial podem llegir-hi aquests dos fragments del diari que traspuen una fina espiritualitat alhora que una ben dosificada ironia, en el segon cas, sobre els temps i circumstàncies en què es vivia en plena postguerra a un poble de muntanya.

Dia 22 de febrer, dimecres

Anit passada, eren quarts de dues i encara nevava. Vaig treure el cap a la finestra de l'habitació que dona a l'hort. La neu mateixa que copiosament el cobria il·luminava el paisatge d'una claror pàl·lida, trista, mortuòria... Nevava silenciosament, misteriosament... Tota la nit m'intimidava com un fantasma blanc. Els tres o quatre arbres fruiters de l'hort tenien un aspecte cadavèric: negres de tronc, les seves branques s'anaven empolsinant de farina aparentant cremalls no ben carbonitzats pel foc.

De bon matí ens hem trobat amb la sorpresa de la nevada més forta d'enguany; no cap cosa, no, però Déu n'hi do. La mare ha sortit al terrat a prendre mides amb un branquilló: quinze centímetres. Venint com venia el temporal del cantó de Maians, era d'esperar, segons els entesos i per l'atapeïment que presentava, que ens deixaria encara més bell record. Durant el dia ha fet un sol esplèndid, magnífic, escalfava i tot, guanyant, reflectit en la neu —oh cel blau sobre un paisatge blanc!, intensitat de llum. El sol, avui, simbòlicament com mai, devia alçar-se de les més altes muntanyes nevades, al bell punt que les meves mans balbes de fred aixecaven el Sol de l'Eucaristia. He

vist tota la neu dels encontorns agenollar-se amb mi i adorar silenciosament la blanquíssima Hòstia als drings dolcíssims de la campaneta litúrgica.

Climent Forner, *Un llarg hivern a Castellar de N'Hug (Diari d'un rector)*, p. 92-93

Mentre escric això, són quarts de dotze de la nit. He engegat la ràdio. Una emissora francesa, em sembla. Música de violins. A fora plovisqueja. (En Saperas diu: «I la remor de la pluja una lira».) He engegat la ràdio, cosa rara. (És una minúscul aparell, color de xocolata, marca RCA, bona, crec.) Dic cosa rara perquè gairebé mai no el puc escoltar. Està fet per anar a noranta volts. I heus ací que la llum està tan baixa que, d'ordinari, no crec que arribi als cinquanta. I és clar, és fosc, vull dir: la ràdio no toca i ningú no s'hi veu. Ara, en aquestes altes hores de la nit, i encara no cada dia, es pot començar d'agafar alguna estació. Molta gent ja són a dormir, i la llum, per tant, és més alta: puc acaparar-la tota com si fos un rei. Bé; això si el fuster, l'Esteve, no engega el motoret que té al seu taller perquè, si ho fa, la lluernia s'afebleix automàticament, gairebé fins a desaparèixer. Tothom li maleeix els ossos, pobre xicot.

Jo m'hi veig perquè tinc tres jocs de bombetes de diferent voltatge: 60, 60x60 i 90x60, i les vaig canviant —mirant de no cremar-me els dits— a mesura que la llum s'apuja o s'abaixa. És una molèstia, ja ho sé. Paciència! La llàstima és quan, per haver-se enrabiad de cop sobte, se te'n fon alguna. Valen quinze pessetones!

A voltes me'n ric jo mateix. Quan, irònic, pondero els avenços de la tècnica moderna arribats a Castellar de N'Hug, em glorio de tenir carretera, llum, telèfon, ràdio, aigua... Sí, senyor. Tenim carretera que puja de la Pobla i, convertida en pista militar, va fins a la Molina, per bé que sense asfaltar, o asfaltada només fins a la Farga Nova, i amb un peó que la cuida molt bé, val a dir-ho. Tenim llum, per bé que, no provinent de cap central elèctrica oficial sinó d'un motor particular, faci més claror un simple llumí que totes les bombetes del poble plegades. Tenim telèfon, però públic, no particular, el de Cal Ramonet. Tenim, o tinc, ràdio, però tan enrogallada que posa nerviós. I d'aigua, Mare de Déu si en tenim! Si no corrent a les cases, a la font pública de la plaça on van a beure les vaques i les galledes de la gent. I sobretot, sobretot, les Fonts del Llobregat on n'hi ha per donar i per vendre. És a dir, tenim de tot. No sé pas de què ens queixem.

Climent Forner, *Un llarg hivern a Castellar de N'Hug (Diari d'un rector)*, p. 115-116

CASTELLAR DEL RIU CAMPLLONG

El Pi de les Tres Branques de Campllong, de 25 metres d'alçada i situat a 1.290 metres d'altitud del nivell del mar, es convertí ja en el segle XIX i, sobretot gràcies al poema que li va dedicar Jacint Verdaguer (Folgueroles, 1845-Vallvidrera, 1902), en un dels símbols centrals del catalanisme modern. S'hi va fer la primera festa nacionalista el 25 de juliol de 1921 i, a partir de 1980, es va recuperar la trobada o aplec, que se celebra cada any el tercer diumenge de juliol. A uns cinc-cents metres més enllà del Pi vell, mort d'abans de 1915 per una intervenció poc acurada de protecció que s'hi va dur a terme, s'hi pot trobar el Pi jove, del qual ja en documentava l'existència el baró de Maldà.

Al peu del Pi vell podem llegir, a banda del poema de Verdaguer, un fragment del dietari de Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà (Barcelona,

1746-1818) que va ser el primer de parlar-ne literàriament, a partir d'una visita que hi van fer els seus fills el 1810; un fragment de la peça teatral *Lo Pi de les Tres Branques* (1898-99), de Francesc Pelagi Briz (Barcelona, 1839-1899) i, finalment, un poema de Climent Forner.

...sent memorable, a dos hores i mitja de Berga, l'arbre del Pi de les Tres Branques, per tenir una mateixa soca, segons un dels exemples de la doctrina cristiana en l'explicació del misteri de la Santíssima Trinitat; mitja hora o tres quarts distant de l'ermita, o santuari de Nostra Senyora de Corbera, havent-hi altre pi així mateix, mes no tan gros, un poc distant d'est, sent meravella en terreno prou aspre com de muntanya; han anat en est matí tots i totes, mos fills amb companyia del Sr. rector d'Avià, lo monjo jerònim pare Josep Soler i lo Sr. militar suís don Lorenzo Smith, a veurer-la, i després a dinar a Corbera, per fer-hi petar bones botifarres, costelles i truites d'ou amb bon pa i vi, a més d'algun capó barrejat en espessa escudella d'arròs, havent-nos quedat la marquesa i jo en casa [...] Com Aixà nos ho han explicat, tornats a cinc hores d'esta tarda d'aquella santa ermita de Nostra Senyora de Corbera, i antes de veure lo gros Pi de les Tres Branques...

Rafael d'Amat i de Cortada, *Calaix de sastre*, Curial Edicions, 1996

IV

El Pla de Campllong Tivat, Guenyo

Guenyo

Ja hi som! La collada és aspra en aquesta hora. Hi cau un raig de sol! Mira, veus al peu de la vessana, al pla, aquest pi de soca mig pelada i gegantina?

Tivat

El pi de les tres branques.

Guenyo

Li sabies el nom?

Tivat

Tot bon català l'hi sap; es l'arbre de casa.

Guenyo

Baixem i acostem-nos-hi. Encara és dejorn i ningú ens ha de veure. Ja hi som dessota. Es parteixen tres branques: ni tres homes donant-se les mans podríem abraçar-ne cap, de les tres branques. Aquestes s'estiren amunt formant com les tres aspes d'una forca. Més amunt comença el brancam i els ramatges: prou són més alts que les naus de la seu d'Urgell. Guaita i escolta. Veus a mitja capçada de la branca que tira a Ponent!

Tivat

Sí.

Guenyo

Tindries pit per pujar-hi?

Tivat

Qui sap!

Guenyo

Doncs, si vols En Grau, allí dalt el tens d'anar-lo a buscar. Quan és per aquests vols com ara, aquí és on ve a trencar el son, mentre tu escorcolles les masies.

Tivat

Hi pujaré.

Francesc Pelagi i Briz, *La Panolla*, Barcelona, 1926

LO PI DE LES TRES BRANQUES

*Preguem que sia aqueix Pi
l'arbre sagrat de la pàtria.*

Per on baixa el Llobregat
dels Pirineus a la plana,
don Guillem de Mont-rodon
a trenc de dia davalla,
voltat de comtes i ducs
en ufanosa colcada.
De l'alta sella en l'arçó,
sobre arabesca gualdrapa,
seu en Jaume nostre rei;
no du més corona encara
que la de son cabell d'or
que algun àngel li ha deixada.
Lo tenia presoner
Narbona dins sa muralla:
al vencedor de Muret
Mont-rodon lo demanava;
Montfort no l'hi vol donar,
per gendre diu que se'l guarda.
Si serà son gendre o no
Mont-rodon ho diu al Papa;
la resposta que li fa
al vell Montfort no li agrada:
—Que torne el Rei a Aragó
i als Pirineus la seva àliga.—

Catalunya, aixeca el front,
doble sol avui t'aguaita,
lo sol que et surt a Orient
i el que t'ix a tramuntana.
Lo que et surt al Pirineu
te vol donar una ullada,
mes ell, infant de sis anys,
no vol ésser vist encara,
ja el veuran a Lleida prou
davant la cort catalana.

Abans d'arribar a Berga
s'enfilen per la muntanya,
per entre Estela i Queralt
de Campllong envers la plana;
quan són al mig de Campllong
la nit fosca és arribada.

Lo Campllong té com un breç
dues serres per barana,
per coberta un bosc de pins
verds tot l'any com l'esmaragda.
Corona immensa de tots
és una hermosa Pinassa,
pinetells semblen los pins
entorn de llur sobirana,
geganta dels Pirineus
que per sang té rius de saba.
Com una torre és son tronc
que s'esbadia en tres branques
com tres titans rabassuts
que sobre els núvols s'abracen,
per sostenir en lo cel
una cúpula de rama
que fa ombra a tot lo pla
com una nova muntanya.

Don Jaume cau de genolls
i en son èxtasis exclama:
—Al Pare, Fill i Esperit
per tots los segles hosanna!
tres persones i un sol Déu
que aquí sa firma ha posada,
com en l'arbre de Mambré
on Abraham reposava.—
Fent la senyal de la creu
se recolza a la Pinassa,
i la son del paradís
a ses parpelles davalla.
Don Guillem de Mont-rodon,
que és son àngel de la guarda,
l'abriga amb son gran escut
on vermellegen les Barres.
Alça els ulls a l'Infinit
que obira en sa tenda blava
clavetejada d'estels
i al cim lluna minvanta.

En dolça contemplació
lo sorprèn lo bes de l'alba;
al bes de l'alba i al seu
don Jaume se desvetllava:
—He somniat que era gran
i d'un bell país monarca,
d'un bell país com aqueix
entre el mar i la muntanya.

Com eix Pi meravellós,
mon regne posà tres branques,
foren tres regnes en un,
ma corona els coronava.—
Esbrinant somni tan dolç
lo sol li dóna a la cara
i esporuguida a ponent
la mitja lluna s'amaga.
Lo somni del rei infant
lo vell templari l'acaba
en extàtica oració,
espill de visió més clara.
Veu Catalunya la gran
fer-se més gran i més ampla,
robant als moros València,
prenent-los l'Illa Daurada.
Unides veu a les tres
com les tres cordes d'una arpa,
les tres nimfes d'eixa mar,
d'aqueix jardí les tres Gràcies.
Mes al veure desvetllar
lo lligador d'eixa garba,
profeta, al Conqueridor
sols li diu eixa paraula:
—Preguem, que sols Déu és gran,
los homes són ombra vana;
preguem que sia aqueix Pi
l'arbre sagrat de la pàtria. —

Jacint Verdaguer, *Pàtria*, dins *Poesia*, 1, p. 571-574.

ARA COM MAI AGUANTAREM EL PI

Ara com mai aguantarem el Pi
perquè no caigui al mig de l'esplanada;
ferit de mort, el nostre patriarca
dorm el més bell dels somnis de la terra.

Ara com mai embenarem de llum,
d'oli i de vi les esqueixades branques
que per miracle reviscolaran
a cops de vella i renovada saba.

Si queia el Pi, que cada català n'agafi
un esquerdill de teia i que l'encengui,
que brillarà durant la nit dels segles.

Si queia el Pi, que cada català
persigni de la pàtria els horitzons
posant-se dret i alçant al cel els braços.
18-VII-1982

Climent Forner, *L'Ull de Taüll*, p. 122

SANTUARI DE QUERALT

El santuari de Santa Maria de Queralt, que data en la seva primera construcció de 1386, fou reconstruït el segle XVII i, més tard, s'hi va afegir l'hostal, acull la imatge de la Mare de Déu que, segons la tradició, fou trobada per un pastor de Vilaformiu, cap al segle XIV. A banda de ser un centre molt popular de devoció mariana, modernament, fins al 1993, ha tingut com a capellà custodi mossèn Josep M. Ballarín (Barcelona, 1920. A banda d'uns escrits d'ell, proposem de llegir-hi, en diferents indrets, textos de Guillem de Berguedà, Josep Maria López-Picó, Climent Peix, Pere Tuyet, Climent Forner i Baltasar Porcel

CANT A QUERALT

Així, Queralt, és fet el teu paisatge:
com un miracle de l'esguard de Déu;
espai i llunyania en veïnatge,
gran i ordenat, tendre, total i breu.

La majestat i la dolçor combines:
Déu que somriu voltat de fulgureig.
Quina barba de bosc! I les boirines
desfent, el sol, amb ample parpelleig.

Infantil virior d'adolescència:
Déu pensarós i confiat en tu.
Quines muntanyes altes de presència!
I els prats, honesta lassitud del nu.

Desig ardent de l'afanyat domini:
Déu que governa el vast conreu dels anys.
Masies i llinatges, i al termini
de l'horitzó cenyint tots els afanys.

Repòs del cos, de l'ànima esperança.
Déu que somnia cascavells d'estel.
Perquè no manqui mai la retirança,
quina falda de mare ets sota el cel!

Josep Maria López-Picó, dins *Antologia queraltina*, p. 115-116

REIALESA DE QUERALT

Aquell llunyà dia
que us vam coronar,
de festa es vestia tot el Berguedà.

Mareta, marona!
Quin goig que ens doneu
lluïnt la corona
dalt la vostra seu.

Teniu el reialme
del cim de Queralt,
que és tot pau i calma
—llum celestial.—

L'amable oreneta
ha parat el vol,
i resta quieta
entre el vol i dol.

Prou que volaria
si no hi fóssiu vós,
oh Verge Maria,
al seu grat redós.

Se sent tan segura
a la vostra mà,
que ja cap fretura
l'empeny a volar.

Climent Peix i Armengou, *Poesia completa (1928-1992)*, p. 108-109

LES CAMPANES DE QUERALT

En l'hora del silenci capvespral
—pessigolleig de llum i d'estelada—,
quan l'ombra del misteri nocturn
baixa dels cims en trepidant colcada,

és bell, dins la palustre quietud
flairosa de fervors virgilianes,
oure el ressò que flota inconegut
del cant allunyadís d'unes campanes.

Sembla llavors que els cels s'hagin besat
i el bes ressoni excels, inemudible,
i una claror rient d'eternitat
acompanya aquell cant ignot que ens fibla.

I sembla que sentim més dolçament
a pau i excelsitud de l'hora pia
i aquell joiós, pregon adormiment
desvetllador de cors i poesia.
Quan aquell cant, però, ve de Queralt
i pau i excelsitud són berguedanes,
té llavors un regust celestial
el ritme inconegut de les campanes.

Pere Tuyet i Casafont, *Poemes, diaris i altres escrits*, p. 43

QUERALT

Com que dimecres vinent és el dia de les Marededéus trobades, la
Gala de Queralt, deixeu-me'n parlar. Ja venint de lluny, Queralt és una fita.

Des de ponent queda penjat sobre el cingle vist de biaix. Des de tramuntana surt sobre la llarga carena del bosc. Des de migdia marca la paret aixecada entre carrasques. Des de llevant tomba avall, al final de les tosses i del cogulló d'Estela. A la nit, vinguis d'on vinguis, la seva llum és una estrella penjada a mig caure.

Els pobles de la plana hi miren. De més lluny Gironella, sota mateix Avià, la Valltan. I Berga. Quan passes pels seus carrers, de tant en tant, se t'obre una escletxa per on veus Queralt, allà amunt, retallat. Berga és feta mirant Queralt. I no és retòrica. Des de dalt mateix, Queralt és una mirada al vell país.

Pujant per la drecera del solell, a poc a poc, se't va obrint el paisatge, fins que, ja a dalt, tens als peus aquest vell país dels comtes, els més vells noms de les nostres muntanyes enfront. Quan la boira ajaguda fa de mar, Montserrat és un veler, Montseny un vaixell de línia, Sant Llorenç del Munt una barca. Encara avui, el país navega amb aquestes naus.

Tocant el cingle hi ha Berga. Àdhuc amb la boira en sentes les remors. Quan estitlla, Berga centra el paisatge. Sense aquesta proximitat seria tota una altra cosa. Hi ha molts cims amb una vista tan ampla. Però la vista d'ací bull amb la vida de baix. Queralt és fet mirant a Berga. Tampoc no és retòrica. Des de dintre, Queralt és un silenci.

La pujada per la baga és més llarga. Vas seguint el fil de la riera fins que entres al bosc. El fust esprimatxat dels rajolets i la transparència de les branques. La baga és gòtica. Un cop al cim, pel camí de ronda, els faigs també donen llum de girola.

Ací ens puja molta gent. La majoria puja atabalada i marxa atabalada. La gorreta blanca, el transistor, la màquina de retratar, la senyora amb calces i el cotxe.

Si veniu, pareu-vos quiets. Escolteu parlar el país abocant-vos a migdia, escolteu parlar la vostra ànima perdent-vos en el bosc. Un cop més, no és retòrica. Estem malalts de soroll.

Queralt és el que he dit, però no és res del que he dit. Queralt és una Mare de Déu.

Sovint, mirant-la, penso en qui la deuria fer. Era un gran mestre d'ofici. Aquest petit somriure. Sobretot aquesta mà, la més bella mà de Mare de Déu que conec. Llarga, afinada, estesa endavant. Una mica beneeix, una mica t'espera. Qui tingui una mà així ha de ser molt gentil.

Els segles han remodelat la imatge, cobrint-la de fum de ciris, mirades i precés. Aquesta Santa Maria de Queralt, la d'ara, l'hem feta entre tots i la va trobar un pastor. La llegenda sempre és més real que la història.

No crec que aquesta gent que puja a agenollar-se sigui alienada. Tampoc no crec que Queralt sigui un mite.

Fet i desmitificat, ens quedaria sempre això: Maria és la mare de Jesucrist. Ella s'assembla al seu Noi. I si el Jesucrist es va fer home, va baixar ací baix, va prendre un nom d'home i el vam tenir amb nosaltres a totes, la seva Mare ha vingut per aquests verals, ha baixat a aquesta terra, ha pres el nom d'una de les nostres muntanyes i la tenim amb nosaltres a totes. Aquesta peça de fusta que en diem la Mare de Déu de Queralt ha passat tota la història de Berga. Inclosos remences i carlinada. I darrerament va passar uns anys a l'ajuntament. La hi tenien els seus fills del comitè.

Santa Maria, amb una imatge, ens vol recordar que és ací.

Déu és unes ganes infinites d'estar ací. La seva Mare no pot ser diferent.

Per això, un dia a l'any, s'encenen les llànties de totes les ermites de santa Maria trobades en els cims.

Josep Maria Ballarín dins *Antologia queraltina*, 333-334

LA PLAÇA ALTA, EL CAMPANAR, LA FAÇANA DEL TEMPLE

La plaça alta, enllosada i arbrada, és oberta a tres vents i entra temple endins pel gran arc.

Tres xiprers a la vora de cal capellà. La porteta hi du, també du al cor i a la sala d'acollida amagada a tramuntana del campanar.

El campanar nou assenyala que, temps enrere, ací hi havia el castell dels Berguedà. Les campanes branden la festa dels dies de festa, tres cops al dia recorden les avemaries que cantaven als llavis amb l'«angelus».

La façana del temple de Queralt és perfecta pobresa franciscana.

Déu beneeixi en Coderch, l'arquitecte.

Va obrir el gran arc que s'amagava cec, va deixar la pedra vista; els balcons, l'ull de bou i les monteies basilicals a lloc.

És una façana sense cap esclat. Si un temple sempre és senyal de la casa de Déu, aquesta portalada diu que l'entrada a la glòria del Senyor té més de casa paterna que de trompeteria de l'Apocalipsi.

Pel gran arc, el món d'enllà entra temple endins.

Josep Maria Ballarín dins *Antologia queraltina*, p. 334-335

MADRIGAL DE LA BOIRA BAIXA

Estès als vostres peus,
un mar de boira baixa.
Quin goig més pur el meu
quan puc a trenc d'albada
llançar-m'hi des del cim
i rabejar-me en l'aigua
de cotó fluix, sabent
que el vostre esguard ja em salva!
Oh mar que ho negues tot,
Maria, mar de gràcies!
De l'enfonsada urbs
que va desensonyant-se,
n'arriba un so somort
de clàxon i campana
com d'algues i d'arrels...
Damunt la boira mansa
el sol, només el sol!
I el vostre immens reialme.
I enllà d'enllà, vers un
destí comú de pàtria,
Montseny i Montserrat
com dues naus que avancen.

Climent Forner, *Carrer Major*, 20. *Obra poètica III*, p. 77-78

El santuari de Queralt és un niu d'ànguila, aferrat al cim rocallós. Consta d'una edificació immensa i mig esbalandrada, l'altra mitja renovada, on es proveeix de menjar i llit el visitant. La talla de la Mare de Déu que guarda és, sembla, del XIII. Vaig entrar dins el temple, de factura neoclassicitzant, on un estol de nenes amb estisores, aigua, pitxers i flors componien una decoració ingènua i barroca, camperola. És curiós: l'olor de flors dins aigua té, a les esglésies, una aroma especial, d'una asèpsia dolcenc i estimulants. A mi em recorda, de seguida, llunyans mesos de maig al poble, cantant davant una imatge de la Mare de Déu en la fresca penombra, defora el sol batent... Sento nostàlgia, però no voldria tornar a enrere.

Entro una estona a la cambra de treball del capellà de Queralt, atapeïda de llibres. És un home de mitja edat, alt, magre, un xic desmanoyat. Amb el temps, ens férem amics. Creu en Déu, en l'anarquisme, en l'Església, en la llibertat de l'amor. I somriu molt. Per un balcó estret, obert, sembla que damunt el precipici pregon s'albira la plana. Puja un aire fresc. Planeja, sobre el buit, un ocellot negre.

La serenitat, la meditació, la temperança... Hom imagina que, aquí, acompliria de gust preceptes monacals. Millor dit: que no li semblarien normes de vida allunyades de l'existència d'avui, que un escruixidor llibre d'hores no seria pas un anacronisme inútil.

El domini del paisatge que s'obté a Queralt és, sí, un autèntic prodigi.

Baltasar Porcel, *Camins i ombres*, Barcelona: Editorial Selecta, 1977, p.

PUIG-REIG

Ens situarem en el punt més alt de la població, on Guillem de Berguedà posseïa el segon castell en importància, després del de Berguedà-Madrone. A tocar de les pedres que formaven el basament del castell, en el punt d'accés d'aquest on es divisa un panoràmica del poble o bé a tocar de l'església de Sant Martí, construïda al segle XI, podem llegir el "Plany" que el trobador dedicà a la mort del marquès Hug de Mataplana en mans dels infidels. Sobte, però, el to de tristesa i enyor que hi destil·la sobretot pensant en el sirventès, al qual fa al·lusió, que va dedicar al mateix personatge, insultant-lo i degradant-lo com un vil adversari i enemic. el poema, originàriament escrit en provençal o occità el donem en la versió moderna feta per Climent Forner.

XIV

CANT PLORANT, PLE DE TRISTOR

Canto plorant, ple de tristor,
per la dolença que m'ha pres
havent-se mort el meu Marquès,
En Ponç, el pros de Mataplana,
que era després, franc i cortès,
ornat de bons capteniments,
considerat un dels millors

que a Sant Martí de Tors mai fos
fins a tocar la terra plana.

Molta d'angoixa i de dolor
ens ha deixat i ben malmès
nostre país, puix ja no hi és
En Ponç, el pros de Mataplana;
pagans l'han mort, ha estat remès
per Déu de tots els mancaments,
tant dels més grossos com menors,
car són els àngels valedors
de qui servà llei cristiana.

Marquès, en tot no vaig sinó
mentir i errar quan, descortès,
blasmava tant vostres mercès,
ja que, d'ençà dels Mataplana,
no hi ha vassall més compromès,
digne de més mereixements,
ni més valent i honrat que vós,
salvant els vostres rics majors,
i no us ho dic per fer-ne ufana.

Marquès, per tant de desamor
i d'ira que ens havia encès,
hagués volgut, si a Déu plagués,
que, abans d'eixir de Mataplana,
féssim les paus per sempre més;
ara tinc molts remordiments
perquè no us vaig prestar socors
tot defensant-vos, sense pors,
de mans de gent tan inhumana.

Del paradís al lloc millor
on és el bo del rei francès,
prop de Rotllà, ha estat admès
el meu Marquès de Mataplana;
i el meu joglar de Ripollès
i el meu Sabata amb altres gents:
dames de rostre molt formós
sobre tapits coberts de flors,
i l'Oliver, el de Lausana.

Guillem de Berguedà, dins *Guillem de Berguedà i altres trobadors*.
Obra poètica, p. 84-87. Versió de Climent Forner.

VILADA. ERES DE GUARDIOLANS

Aurora Bertrana després de tornar de l'exili el 1949, va fer breus estades per raons de salut a Vilada fins que el 1956 gràcies a la coneixença amb Ramon Anglerill, amo de les Eres de Guardiola, inicia unes estades cada vegada més llargues,, predominantment els estius que duraren fins pràcticament la seva mort el 1974. De fet, l'estiu de 1973, mentre feia la migdiada al casal de les Eres, es trobà

malament. Havia empitjorar del cor i amb una ambulància la dugueren a l'hospital de Berga, on després de diferents alts i baixos moriria el 3 de setembre de 1974. Va ser enterrada al cementiri de Berga en la tomba de l'advocat Cardona. Malgrat les llargues estades a les Eres i d'haver-hi escrit bona part de la producció literària d'aquells anys, Aurora Bertrana no va dedicar cap text a descriure el lloc de les seves estades, llevat d'una anotació, que reproduïm tot seguit, que va escriure al llibre d'autògrafs de Ramon Anglerill el 1970.

L'any 1956 jo venia a les Eres de Guardiolaans per primera vegada i escrivia en el llibre d'autògrafs de Ramon Anglerill. Sento un goig profund i una gran dolcesa en respirar l'atmosfera d'aquesta casa, la pau que l'envolta i la formosor del paisatge que s'hi frueix. Avui l'any 1970 he de dir i dic a la masia de les Eres de Guardiolaans que he trobat més que l'afecte dels amics. He trobat la comprensió i l'afecte d'una autèntica família. Les Eres de Guardiolaans és el lloc on penso i escric les meves obres, és el refugi d'una vida laboriosa i difícil, és la pau i el repòs i l'amor.

Aurora Bertrana, dins Catalina Bonnín, *Aurora Bertrana. L'aventura d'una vida*, p. 227.

VIVER I SERRATEIX

Climent Forner es va fer càrrec de la rectoria de Viver i Serrateix el 1987, després de trenta-un anys de ser rector de la parròquia de Navàs. En aquest dos pobles ha desenvolupat bona part de la seva obra literària, essent, però a la rectoria de Viver on l'ha aplegada, ordenada i completada des d'una productiva maduresa. És doncs, en aquets punt i al monestir de Serrateix on proposem llegir dues mostres de la seva poesia.

RECTORIA DE VIVER

XVIII

Déu és Silenci.

RAIMON PANIKKAR

És tan deliciós el teu silenci
que ni de Bach el màxim oratori.
Ah, com em dol de no escoltar-lo més,
tant com la nit i el dia m'hi conviden!

Sóc a Viver, no a Randa; no hi ha vinya,
però unes parres bíbliques decoren
de casa la façana amb raimades
de macabeu i picapoll dolcíssimes.

Lo monestir de Serrateix ressona
de cants gregorians i en regalima
la pau que regna en boscos i sembrats.

Amor m'ha pres tan follament que em cega
i m'obre ensems l'oïda al cor dels àngels,

les merles, els cucuts i les estrelles.

Climent Forner, *A sou d'amor. Cants de Viver*, p. 32

MONESTIR DE SERRATEIX

CANT A SERRATEIX

En agraïment a tots els voluntaris que ens van ajudar a apagar els incendis forestals de l'any 1994

D'ençà que un Arbre va cremar d'amor
al vent de l'Esperit que el consumia,
els arbres són sagrats, i les persones,
teixos vivents plantats damunt la serra.
Foc contra foc. El foc s'apaga amb foc,
només amb foc. I amb aigua, la dels ulls,
si ens purifica dels pecats comesos.
Hem reverdit i encara reverdim
contra els voltors de la desesperança.
Si ens enterraren amb capots de cendra,
ens revestim de noves primaveres
ressuscitant, nimbats de llum, amb l'alba.
Bleïts de braços fins als branquillons
on nien els ocells i les estrelles,
érem un crit negríssim de carbó,
clam de silenci que esberlava pedres,
fins que del Castellot al Montbordó
ens hem alçat damunt la mort, invictes.
Són tan profundes les arrels del teix
que no hi ha incendis ni destrals que hi valguin:
la saba que en pujava de fa segles,
n'ha repujat fins a esclatar de joia
i repoblar el desert de nova vida.
Avui com sempre, a l'ombra lacerant
del vell cenobi que ressona encara
d'himnes i salms, i lluita contra l'heura,
la serp tenaç que cria entre la runa.
Reverdirem, reverdirem a ultrança
si entrellacem les branques i fem pinya,
ben assentats damunt la soca única,
mare de pins, d'alzines i de roures.
Desafiem vents de ponent malèvols.
Salvant els boscos salvarem la pàtria.
Reverdirem. Des del serrat dels teixos
on les ovelles tornen a belar,
són d'or les messes i la llar de foc
convida a pa torrat i llonganissa,
donem una abraçada a Catalunya.

Climent Forner, *A sou d'amor. Cants de Viver*, p. 47-48

RUTA LITERÀRIA SOBRE UN AUTOR

RUTA LITERÀRIA DE BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL

Referències bibliogràfiques:

Xavier Abraham i Pere Rosselló Bover, *Bartomeu Rosselló-Pòrcel: a la llum*, Palma: Ajuntament de Palma, 1999.

Gabriel Alomar, pròleg a *Imitació del foc*, Barcelona: Edicions de la Residència d'Estudiants, 1938, p. 15-17.

Bartomeu Rosselló-Pòrcel, *Obra poètica*, Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1975.

Josep M. Balaguer, Introducció i notes a *Imitació del foc*, Barcelona: Edicions 62, 1991.

Suports audiovisuals

A banda de les fotografies dels diferents punts de lectura que reproduïm en el DVD corresponent, es pot consultar la pàgina web (www.uoc.edu/lletra/brosselloporcel/indx.html).

Pel que fa a musicacions, també reproduïdes al DVD, podem escoltar-hi per l'ordre en què estan reproduïdes:

“Petita cançó de la teva mort”, musicada i cantada per Raimon i “A Mallorca durant la Guerra Civil”, musicada i cantada per Maria del Mar Bonet.

Com arribar-hi

La ruta transcorre per dins la ciutat de Palma i, doncs, ens podem servir de qualsevol plànol de la ciutat per a resseguir els diferents punts de l'itinerari proposat.

1. Casa del carrer Sant Llorenç

En la casa número 25 d'aquest carrer del barri del Puig de Sant Pere va néixer Bartomeu Rosselló-Pòrcel el 3 d'agost de 1913. És un carrer llarg i estret, que acabava en una punta amb una placeta. Tot fa pensar que pugui ser el marc geogràfic d'un poema dels primers que va escriure, recollit per Josep Maria Llompart en una secció de poemes no recollits en llibre que tancava l'edició de l'Editorial Moll de 1975. podem llegir-lo doncs davant la casa que s'identifica també per una placa que recorda els lligams del poeta amb l'edifici.

Al fons del vell carrer
hi dansaven sardanes
d'homes i dones bull
la plaça endiumenjada;
aquell matinet d'or
era ple de rialles,
de besos i de crits
i braçades en l'aire,
de cares radiants,
desitjos i esperances.
si sospirava el cor

sospirava debades,
no podia trobar,
no trobava una imatge
que no fos de consol
i d'alegria santa.
Caminava pel món
ple de malaurança,
cercant només la mort
-i era tot joia clara-.

2. Casa del carrer dels Oms

No ens consta que la família Rosselló visqués al carrer de l'Om. El més probable és que la mare, Francesca Porcel i Estarellas, de soltera, fes feina en algun taller de costura de l'esmentat carrer. D'aquí l'esment i record que en fa en uns versos de l' "Auca"

La nit es posa a vetllar dins els ulls de ma mare.
Ma mare, fadrina, canta al carrer de l'Om i broda.
Tambor, tamboret, tambor, broda, broda per la noça
la noça demà passat, només amb una galera,
i tots a peu i després els tarongerars de Sóller.

Text de Salvador Espriu

Esriu, un cop ja mort Rosselló, li dedicà un breu poema elegíac que publicà a **?????** i descriu amb detall com era la mare quan la coneix arran d'una operació d'apendicitis a què fou sotmès el poeta entre finals del 33 i principis del 35.

Va ser operat d'urgència d'apendicitis, pel doctor Llorenç Garcia-Tornel i de Carrós o Carròs, a la Creu Roja: allí vàrem conèixer la seva mare, una doneta desnerida, apocada, temorega i insignificant. en resum, i parlo amb justesa i amb la màxima cordialitat, una magnífica mare.

PETITA CANÇÓ DE LA TEVA MORT

La teva mare broda
en el carrer de l'Om.
La teva mare broda,
broda claror.

La teva mare canta
una cançó,
la vella història trista
d'un gran amor.

La pluja li contava
la teva mort,
la pluja li contava
com has mort sol.

albes de fred agrisen
tot el record.
La teva mare plora

en el carrer de l'Om.

3. Casa del carrer S'Espanyolet

En el número 21 d'aquest carrer hi ha la casa on Bartomeu Rosselló va viure amb els pares, Vicenç i Francesca, fins que es traslladà a Barcelona per a estudiar Filosofia i Lletres. Pot ser un bon punt per a llegir algunes de les cartes que assíduament els enviava primer, de Barcelona estant fins que es llicencia i, després, a partir de 1935, de Madrid, on cursà el doctorat i es presenta a unes oposicions per a professor d'institut mentre que el Dr. Valbuena Prat li ofereix fer d'ajudant seu a la càtedra de la Universitat Autònoma de Barcelona.

1 de juliol 36

Estimats pares: supòs que reberen una postal meva. Bo de salut.

He fet ja es primer exercici. consistia en lo següent: Mos posaren 4 trossos d'escriptors castellans de diverses èpoques i havíem d'endevinar de qui eren i explicar per què ho creiem així. Jo els vaig endevinar tots quatre i vaig escriure un exercici bastant bo. Si segueisc així i no tenc mala pata amb sos temes que s'acosten ho puc donar tot per fet. Ja veurem! Som 70 per 20 places! No els dic res! Supòs que en el 1er exercici ja en quedaran eliminats uns 20 o 30.

Ha sortit a "El Dia" es meu article? Sé que En Colomar em va al·ludir. Ho han vist? M'ho enviïn tot.

[molt il·legible} al corrent de lo que passi.

Els abraça fortament aquest desdixat sense vacances (i sort que no fa calor!)

Thomeu

P. S. El Dr. Valbuena Prat, de Barcelona, jutge d'aquests cursets meus (amb això he tengut bona pata) insisteix perquè sia ajudant seu l'any qui ve. he vist al Sr. Alonso que passa una temporada a Madrid. Tan afectuós i bon amic com sempre.

4. Col·legi dels Pares Teatins

En aquesta escola, situada en el carrer del Vi, núm. , Rosselló hi va assistir a classes entre 1920 i 1923, després de cursar els primers estudis en una escola de religioses del mateix barri del Puig de Sant Pere i abans d'ingressar a l'Institut Balear inaugurat el 1919. A "Auca" fa una referència explícita a un dels pares teatins que va tenir de mestre, el pare Vidal. A l'escola, col·laborà assíduament a la revista "Luz y Vida".

El Pare Vidal, endolat, s'ho mira des de la Riba.
El pare Vidal Taüt crida els cuirassats anglesos.
Jaume I, t'ho dic torna a sortir vestit de blanc,
i jo et faré portar sobre una tauleta d'eben
a la sala de rebre de can Robert Massanet,
i passaràs per l'entrada amb capitells jònics i pluja,
-una casa de senyors, una casa bona, amb criades;
estaràs dins una botella verda de vi de Binissalem,
Rei Jaume amb un matalàs d'arena!

5. Passeig de Sagrera i Baluard de Sant Pere

En aquest punt podem llegir el fragment inicial d'Auca amb unes visions tenyides de surrealisme dels espais que configuraven el barri de Sant Pere Alt, Rosselló recrea tot de records barrejats amb fantasies que uneixen espais concrets amb vivències personals evocades amb un to enginyós i revoltat.

AUCA (fragment)

Retorno a les festes llunyanes,
quan la muralla de ponent
plena d'estàtues blanques sobre el mar
incendia la Catedral amb palmeres polsoses
i pedres dins el xarol, diumenge de la Portella,
la primera vegada, cosins, amb marineres blaves.
Mira com es tanquen els vidres i dins la cambra la tarda,
la tarda es clou, la tarda damunt d'un llit d'agost, pots mirar-ho
des de qualsevol magraner;
sorpren els racons del jardí i sabràs el secret de les vànoves,
dels *sillons* amb roba de llengos antiga, de les columnes entorcillades!
vés al jardí, al costat de la marededeueta,
del safareig cansat de bressar les mateixes fulles,
hi ha les finestres que tenen el record del suïcida
i el boig que el va veure penjat i perdia la boca rient-se'n
amb els ulls tacats amb ombres com botons,
com els botons grocs de les margarides de la feixina,
a la Riera, més vall del Pont de Sant Pere,
on la Muralla no té canons sobre la Plana.
Jo n'hi he posats i enfonsaré els vaixells del Port.
Els peixos es mengen el Jaume I davant la Farola.

[...]

El rei En Jaume I amb un llençol de pols grisa
entra per la Llotja! Boters, atureu els martells,
canteu la cançó de Carmen Flores al Líric.
Ara passa el Jaume I pel carrer de la Mar

Quadreu-vos,

carrabiners, saludeu el capità amb la pistola!
Capità, a la glorieta dispara sobre la multitud,
com si fossis el Polvorí que va esclatar amb el tro més gran de la terra
(no n'han sentit mai de més fort ni aquí ni fora de Mallorca;
totes les vinyes s'aturaren i el vent es cenyia a les soques,
els pits de les noies fremien llur defensa blava,
el Seminari masturba si Virgili les solituds
torna la lira renglera de canyes, xiulets i bellveures,
cossiols de clavells al terrat i l'estampa més grassa).
Darrera la persiana sé el moment del cos al mirall
i espio el munt de la roba vora la flassada blanca.

6. A l'entrada d'Es Baluard

A l'època de la infantesa de Rosselló-Pòrcel, els soldats ocupaven Es Baluard i, ben segur, feien la instrucció en el pla que l'envolta i els carrers circumdants, el record d'aquelles vivències impregna el poema de joventut "Els soldats passen", publicat a la revista "Luz y Vida" dels pares teatins, en el qual es palesa la poca volada dels recursos estilístics del novençà poeta i evidencià, és clar, el gran salt qualitatiu que va representar la seva poesia posterior.

ELS SOLDATS PASSEN

P'es carrer de Santa Creu
estan passant es soldats,
i tots ells van ben armats
amb escopetes arreu.

A davant de tot hi van
ses trompetes i es tambors,
i de gala porta es ros
es gastador de davant.

Molta gent està mirant
quan passen es soldadets
ses dones diuen: ¡Pobrets!
com deuen estar suant.

Sempre dolents es atlots
d'una canya han fet fusell,
i han posat an es capell
ses plomes de s'endiot.

Es veis amb molta atenció
estan mirant es soldats,
¡recorden dies passats!
¡recorden un temps millor!

És que veis no són encara
que un poquet ben vestits van
que se diu que rics estan
i d'homos de pes fan cara.

Passen el temps discutint
si dia quinze es soldats,
d'aquí se'n seran anats
o si partiran es vint.

Passa ara s'artilleria
amb aquells canons tan grans
¡Jesús! diuen es infants;
si tiràs, què passaria.

Sa banda es posa a tocar
passen es soldats darrers
i com que ja no en sé més
aquí m'hauré d'aturar.

7. Es Baluard, dalt del mirador

Aquest és un bon punt, amb el domini que tindrem de la part de mar i de muntanya i de la mateixa Palma vella, per a llegir, mirant cap a la Serra de Tramuntana, que surt esmentada explícitament al poema, "A Mallorca durant la Guerra Civil", escrit a Barcelona, el setembre de 1937, un dels poemes més coneguts i, alhora, enigmàtic de l'obra de Rosselló-Pòrcel.

A MALLORCA DURANT LA GUERRA CIVIL

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, carena clara,
serra, plaer, claror meva!
Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.
El cor de la tardor ja s'hi marceix
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.

Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.

8. Entrada de l'Ajuntament

"Es gigant i sa giganta" és una nova mostra del jove poeta quan encara no havia trobat les formes personals d'expressar la seva inspiració poètica i es movia en metres i formes d'estrofes properes a la poesia popular. A l'entrada de l'Ajuntament de Palma, de fa molts anys, s'hi guarden els gegants de la ciutat, aquest és un bon motiu de llegir-hi el poema que, segurament, aquests mateixos gegants van inspirar.

ES GIGANT I SA GIGANTA

Dos gigants a Palma hi ha
que fa estona són casats;
sap qui són tot palmèsà
perquè ¿qui no els ha mirats?

Tots dos són de bon cartó,
de pagesos van vestits,
estan pintats de color,
¡no fan por an es nins petits!

Ell va vestit de pagès
i de bufes du es calçons,

des meu peu n'hi caben tres
dins es seus espardanyons.

Com un carreter fumant
està sempre i mai se'n deixa;
cosa rara, aquest gigant
s'ha aturat per més no créixer.

Dins sa seua pipa hi cap
una immensa tabacada,
ningú mai ho ha midat
¡tal volta està foradada!

No saluda mai per res,
estiga davant qui estiga;
amb això es sap que és pagès
maldament ningú heu diga.

Ara a sa giganta anem:
pagesa per més senyals
perquè jo només me tem
fer-vos-ne un retrato fals.

Tan alta és ella com s'homo,
sa cara té molt redona,
no es pot seure dins un covo,
faldes de vint pams de fona.

Una cadena duu d'or,
pedres falses i diamants,
un ventai que me fa por.
¡Si ho són rics aquests gigants!

Si s'acosta festa gran
tots dos surten de ca-seua
i abaix "d'en Figuera" estan
sens dir eixa boca és meua.

Si es gigant i sa giganta
saben que això jo he escrit
me donaran una manta
que me farà estar en es llit.

9. Rambla

A l'alçada del brollador podem llegir un altre fragment d' Auca que fa referències a aquest espai urbà, al convent de les Caputxines, amb la imatge iconoclasta de fer ballar la molt respectada i venerada beata Tomaseta amb el cardenal Antoni Despuig i Dameto (Palma, 1745- Lucca, Toscana, 1813) vestit de diable. Aquest fou el màxim promotor de la beatificació de sor Caterina Tomàs i Gallard (Valldemossa, 1531-Palma, 1574) i autor de la biografia Vida de la b. Catalina Tomàs, publicada a Mallorca el 1816. També, hi tornen a sortir els versos dedicats a la mare i al carrer de l'Om.

Vaixell trenca els arcs, els quioscs, les lleones.
El passeig està fart de mirades

i encara no ha après el peu ni la cuixa sota la falda.
Si vas a la Rambla, vaixell trenca el verd de les Caputxines.
Llança el teu fum sobre la mòmia de sor Tomasa.
- Sor Tomasa que balla amb el cardenal Despuig vestit de diable-.
Sor Tomaseta, el vaixell vol tirar-vos dins un pou;
arri, cavallet, camina, vola per la carretera,
menja la coca de mel dins la maneta de l'àngel.
Portes la santa que sap com repiquen les campanes.
la nit es posa a vetllar dins els ullets de la mare.
Ma mare, fadrina, canta al carrer de l'om i broda.
tambor, tamboret, tambor, broda, broda per la noça,
la noça demà passat, només amb una galera,
i tots a peu i després els tarongerars de Sóller.
Aquí pots nedar, vaixell: el brollador t'acarona.
És un braç inacabable a la teva quilla negra.

Rellotge, calla i no diguis que l'infant s'acosta.
Serà espasa i trençarà totes les cadenes;
les grises rengleres d'arbres li ensenyaran arts de bruixes;
el seu cap serà penjat a la Porta Pintada
i el guardaran a la nit, perquè no parli.

10. Institut Balear

L'Institut Balear que avui es denomina Ramon Llull, va ser traslladat en la ubicació actual des de Monte-sió, pels volts de 1919. Aquí va anar a classes el batxiller Bartomeu Rosselló-Pòrcel i hi tingué de professor admirat Gabriel Alomar, de qui col·leccionà els articles que publicava a "El Día", durant un temps. Hi podem llegir aquest poema que no va incloure en cap dels dos reculls poètics que va publicar i que glosa el trajecte vital de tots els humans cap el destí de la mort.

Vestits de llum i somni
volem en una dansa
harmoniosa i pura,
de diamants les ales.
Volem dins la foscuria
com els ocells dins l'alba,
il·luminant els passos
secrets per on passaren,
abans, els viatgers
que tenien en l'ànima
un cor d'àngels cantant
i un altar d'alabastre.

Contrapunt d'un altre autor

Entre els meus records de professor, la coneixença de Bartomeu Rosselló roman com la del més apte dels meus deixebles. Des del primer moment, vaig comprendre que aquell adolescent de mirada penetrant era un elegit per a les altes funcions espirituals. Sense voler, des d'aleshores, en les meves explicacions de càtedra hi havia instants de diàleg personal amb aquell alumne que m'escoltava amatent. Per a ell, les meves paraules no eren sols un material d'assimilació, sinó la base d'un criteri

personal lliure d'influències. Amb ell, vaig aconseguir ésser un llibertador de l'esperit i capacitar-lo per a les meves fecundes iniciatives.

Després, he seguit aquell temperament juvenívol fins a la seva plena formació. La gran cultura de Rosselló no va fer-ne un deixeble aplicat, sinó un esperit crític, un talent destinat a una incalculable força de creació. en aquestes paraules meves hi ha precisament les dues parts de la producció del jove desaparegut. D'una part, els diferents articles on exposava la seva visió sobre tants aspectes literaris i, principalment, l'assaig sobre Quevedo, on amb tanta perspicàcia exposava la difícil qüestió del conceptisme espanyol i la seva relació amb el culteranisme. D'altra part, com hem de definir l'obra poètica personal de Rosselló? Crec que no es tractava encara d'una producció lírica arribada al seu terme, en el sentit que li mancava emancipar-se de l'origen intel·lectual per a venir a l'eclosió absoluta i lliure d'un espiritual. Treballava la forma i el contingut com una lluita del pensament amb l'expressió, més que com un eco de l'emoció restituida a la primitiva virginitat. Però hi ha en aquesta obra, malaguanyada per la mort, una tal selecció que donarà a la memòria de l'autor un lloc personal en l'alta poesia de Catalunya i a l'anomenada escola de Mallorca una nota inconfusible i genuïna.

La mort ha trencat les possibilitats d'aquest autor i d'aquesta obra, però les ha purificades. el nom de Rosselló resta unit a la legió dels poetes estimats pels déus, que moren joves: els Keats, els Rimbaud, els Peguy, els Folguera. La seva tomba, besada pels vents del Montseny, és ja una fita de l'esperit de Catalunya, enyorívol de Mallorca, per a la qual perviurà com un exemple. En l'absència de la mare, en les dolors de la separació cruel, Catalunya ha deixat sobre el seu front el bes de la seva predilecció i el segell d'una consagració per a l'eternitat.

Gabriel Alomar, pròleg a *Imitació del foc*

11. Castell de Bellver

El poema "Castell de Bellver" que proposem llegir en aquest punt va ser escrit a Barcelona el maig de 1934, molt possiblement arran d'una estada que feren alguns amics universitaris del poeta la Setmana Santa de 1934. Anava dedicat a Mercè Muntanyola, l'amiga amb qui, conjuntament amb Amàlia Tineo i Salvador Espriu, va participar en el creuer que la Universitat Autònoma va organitzar per la Mediterrània i a qui, a més a més havia dedicat el poema "Compliment a Mercedes".

CASTELL DE BELLVER

Endevino la llum i la tonada
del cel i el bosc que novament retrobo.
Clemència de les pedres i les fulles!
el meu nom estranger torna a ésser vostre,
en un càntic recent de nova gràcia!
Viva malenconia de paraules
en l'esveltesa blanca de les ales
de cels vibrants i solituds perdudes
sobre la llunyania de les ones!
Pedres del bosc, murmuri de les fulles
només els ulls altra vegada saben
els silencis antics entre nosaltres.
És oblidat el somni que us perdia

-confidència dispersa en lluminàries-
cendra als carrers i els lliris no florien,
la finestra a una pluja mig sotmesa.
La plana estèril lluny de mi moria.
Migdia impur afalagà la plana.
el sol desig em torna al temps ingenu
d'abans d'aquest silenci i aquest somni.

UNIVERS LITERARI

RUTA LITERÀRIA DE *CAMÍ DE SIRGA*, DE JESÚS MONCADA PER MEQUINENSA

Referències bibliogràfiques:

Camí de sirga, Barcelona: Edicions de la Magrana, 1988.

Cabòries estivals, Barcelona: Edicions 62, 2004.

Informacions útils: Cal posar-se en contacte amb l'Ajuntament de la vila o el vigilant del castell de Mequinensa per a poder acordar-hi la visita. Ajuntament: 974464136. Castell: 974464261.

Altres possibilitats de ruta: Ens podem arribar fins a Flix on encara podem veure el pas de barca amb llaüts i llegir-hi alguns fragments específics sobre la navegació per l'Ebre, fins i tot els més representatius de la novel·la quan es refereixen a sirgar amb homes o amb animals.

També podem connectar amb els seminaris de català de l'Institut de Mequinensa o de Fraga per a poder compartir l'experiència amb alumnes d'aquests centres i així facilitar el coneixement entre parlants de diferents zones lingüístiques.

Carregador de la mina

(A l'entrada del poble venint de Fraga el segon carrer a mà dreta)

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 120-122 (De "Van trobar els primers minaires" fins a "guanteria del cotxe".)

Castell de Mequinensa, en el punt des del qual es domina l'aiguabarreig del Segre i l'Ebre.

Fragment final de l'article "Una estampa del segle XVII", de *Cabòries estivals*, p. 88-91: (De "Sempre que torno a Mequinensa" fins "en un vell àlbum d'estampes".)

Fragment del mirall dels arons de Sàssola, *Camí de sirga*, ps. 101-104 (De "El gran mirall era" fins a "perdiguer ofegat a l'Ebre".)

Fragment final de *Camí de sirga*, p. 354 (De "Poc abans" fins a "2pluja torrencial".)

A l'interior, a la sala noble, fragment de *Camí de sirga*, ps. 181-183 (De "A la cel·la on sor Andrea" fins a "per la proclamació de la República".)

Mur de l'antic moll

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 77-80 (De "Finalment, al cap de setmanes" fins a "va produir-se el desastre".)

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 97-98 (De "El mortífer, heroi" fins a "esfereïdora de gallines".)

En els jardins vora el pantà, abans del pontarró que travessa el Segre per la banda de l'Ebre

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 83-85 (De “Quan la demolició” fins a “i arribà el desastre”).)

Fragment de *Camí de sirga* sobre la proclamació de la II República, ps. 141-143 (De “Mirant sense veure-la” fins a “la dalla invisible de la mort”).)

Estació de Faió

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 115-116 (De “Suposo que vas enviar” fins a “de telegrafiar a la vila”).) i 117-118 (De “Quan veié el Ford” fins a “Abandonaren l'estació”).)

Carretera de Casp, passat el pont, primer trencall a mà esquerra, sota una figuera a tocar del riu Ebre

Fragment de *Camí de sirga*, ps. 286-288 (De “En aquella ocasió” fins a “guaiteu el que us dic”).)

ANNEX 3

Valoració del període de llicència

Aquesta llicència ha estat decisiva per a donar una empenta definitiva al projecte que, de fa anys, tenia al cap, treballar literàriament tot el territori del nostre país amb la finalitat de proporcionar materials didàcticament útils als ensenyants dels diversos nivells educatius.

A nivell personal ha estat d'enorme importància haver comptat amb aquest any de llicència, car m'ha permès aprendre molt sobre la literatura del país, connectar amb moltíssimes persones que m'han ajudat en la recerca i complementació del panorama, la llista dels quals adjunto. a nivell professional, no caldria dir-ho, m'ha servit per a plantejar-me moltes preguntes sobre la finalitat del nostre exercici formador. Mirant sempre de triar els textos que podran resultar més eficaços a l'hora d'acostar els nostres alumnes a la realitat geogràfica, a la memòria històrica i, en definitiva, al gust de llegir textos íntimament lligats a la geografia de la qual formem part.

Pel que fa al tracte rebut per part del departament d'Educació només manifestar que ha estat del tot correcte i eficient.

ANNEX 4

L'adjunto per correu convencional, a causa de no poder reproduir la signatura del tutor Josep Murgades.